

АНАЛИЗ

НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ

СОЦИАЛНИ УСЛУГИ В ОБЛАСТ

ШУМЕН

ФИНАЛЕН ДОКЛАД

Октомври 2015 година

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. ВЪВЕДЕНИЕ.....	3
2. ОПИСАНИЕ НА СИТУАЦИЯТА В ОБЛАСТ ШУМЕН	5
3. АНАЛИЗ НА ГРУПИТЕ В РИСК В ОБЛАСТ ШУМЕН.....	15
4. ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ В ОБЛАСТ ШУМЕН.....	32
5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ	47
6. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	51

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Ситуационният анализ и оценката на потребностите на рисковите групи в област Шумен е етап от процеса на стратегическо планиране на социалните услуги на областно ниво.

Областното планиране се осъществява с прякото участие на всички заинтересовани страни – областна администрация, общини, Регионалната дирекция „Социално подпомагане” (РДСП) и териториалните дирекции „Социално подпомагане”, доставчици на услуги, граждански организации, местнобазирани държавни институции, представители на целевите общности и рисковите групи.

Предварителният аналитичен доклад обобщава резултатите от проучването и оценката на потребностите от социални услуги в област Шумен, проведено през май - юли 2015 година. Проучването е извършено с активното участие и приноса на представители на всички заинтересовани страни в областта.

Представеният предварителен доклад ще бъде финализиран след обсъждането на Областната работна среща Шумен и допълването на липсващите данни за някои от общините и социалните услуги в областта.

Методология

Проучването на ситуацията в област Шумен е фокусирано върху нуждите от социални услуги, разглеждани в общия контекст на социо-икономическите проблеми, политики и мерки за социално включване на уязвимите общности и групи от населението в областта.

Оценката на потребностите е основа за планирането – тя е необходима, за да може планирането да отговори на реалните нужди от социални услуги за рисковите групи, да съответства на реалните възможности и капацитет на местните партньори за осигуряване на необходимите услуги и – в по-широк план – да съответства на дългосрочните тенденции в развитието на област Шумен.

Цели

Целите на проучването са:

- Да се очертае общата социо-демографска и икономическа картина на населението в област Шумен – проблематика, настояща ситуация и тенденции в развитието;
- Да се анализират факторите, които създават рискове пред индивиди (общности) групи по отношение на тяхната социална интеграция и социалната кохезия;
- Да се определи кои са индивидите и групите в риск – какви са техните характеристики, брой и териториално разположение; какво е отражението на рисковите фактори върху тях;
- Да се оценят възможностите на наличните ресурси, както за подкрепа на идентифицираните групи в риск чрез развитие на социалните услуги, мерки за преодоляване на създадените проблеми, така и за превенция на риска.

Обхват на темите на проучването

Обхватът на темите на проучването включва широк кръг социо-икономически проблеми, демографски тенденции, общо състояние на сектора, социални услуги в област Шумен като осигурени човешки ресурси, достъп, капацитет и качество на наличните услуги. Потърсена е обратна връзка и за нагласите и очакванията от областното планиране на

заинтересованите страни – местна власт, териториални структури на АСП, граждански организации, доставчици и потребители на социални услуги. В географско отношение обхватът на проучването покрива всички общини на територията на област Шумен, като се обръща специално внимание на малките изолирани населени места, където живеят малобройни рискови групи.

В контекста на стратегическото планиране на социалните услуги се очертават и практическите ползи от ситуационния анализ. Обобщените резултати от проучването и заключенията в аналитичния доклад ще осигурят:

- Профил и характеристика на отделните рискови групи и подгрупи, необходими за дизайн на услугите и мерките, включени в областната стратегия, които да съответстват на специфичните потребности на всяка група;

- Детайлна информация за броя на индивидите и групите в риск, които да бъдат обхванати от социални услуги и/или от съпътстващи мерки за социално включване, както и разположението им в населените места в общините на областта.

- Обосновка за избора на приоритети и стратегически направления в Областната стратегия и план за развитие на социалните услуги в област Шумен;

Обобщените изводи от анализа на ситуацията и събраните конкретни данни са важни за адекватното планиране на капацитета на предвижданите социални услуги и за избора на тяхната форма – начин на осигуряване на достъп и достигане до клиентите, обслужващи едно или няколко населени места в една или повече общини, както и за разработване на „смесени“ услуги за рискови групи – комбиниране на две или повече услуги под един „административен покрив“.

Методи и инструменти за проучването и анализа

В процеса на събиране на информация се включиха представители на всички заинтересовани страни от областта, които представиха информация за областта, като:

- Анализи, доклади, стратегически документи на национално, областно и местно ниво
- Статистически бази-данни, редовно събирани и актуализирани от:
- институциите на областно ниво - като РДСП, РИО на МОН, РЗИ, ДБТ;
- общинска администрация – ГРАО и отделите, отговорни за социални, образователни и хуманитарни дейности и др.,
- ДСП и отделите „Социална закрила“ в общините;
- Местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, РПУ, Детска педагогическа стая, които текущо документират своя опит и практика и разполагат със статистика за специфични групи на деца в риск;
- Данни, документация и експертиза на доставчиците на услуги за действащите социални услуги в общините

Представеният предварителен аналитичен доклад е изготвен на основата на частични данни за броя и състоянието на рисковите групи, събрани от териториалните работни групи. Включена е статистическа информация от 10-те общини в областта, което дава възможност да се изведат общите тенденции, но не е достатъчно като основа на планирането на конкретните мерки и социални услуги.

При обработването на данните и анализа на ситуацията са прилагани количествени и качествени методи, сравнителен анализ на състоянието и тенденциите в свързаните сектори. Наред с това е събрана информация за социално-икономическото и демографското развитие на областта и общините, уточнени са отделни качествени и количествени параметри на развитието на отделните общини.

2. ОПИСАНИЕ НА СИТУАЦИЯТА В ОБЛАСТ ШУМЕН

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЛАСТТА

Област Шумен е разположена в централната част на Североизточна България и заема площ от 3,39 хил. кв.км, което представлява 3,05 % от територията на страната. Областта е част от Североизточен район от ниво 2, в който влизат и съседните области Варна, Добрич и Търговище.

Като една от съставните области на СИ район, през територията ѝ преминава изявената транспортната ос Русе-Варна, която се разглежда като алтернативен сектор на Общоевропейския транспортен коридор №7. Сухоземната отсечка между р. Дунав и Черно море дава бърза връзка между транспортната магистрала “Рейн – Майн – Дунав” (Пристанище Русе), Общоевропейския транспортен коридор /ОЕТК/ №8 (Пристанище Варна), Кавказките страни – страните от Централна Азия, Иран и Средния Изток и същевременно осъществява и връзка с ОЕТК № 9 при град Русе. Преминавайки през област Шумен, сухоземната отсечка Русе-Шумен-Варна интегрира областта в международните транспортни потоци с всичките предимства, които тази възможност предоставя за социално-икономическото ѝ развитие.

Област Шумен се състои от 10 общини (Велики Преслав, Венец, Върбица, Каолиново, Каспичан, Никола Козлево, Нови пазар, Смядово, Хитрино, Шумен) и 151 населени места, от които 8 града и 143 села. Най- голяма е територията на община Шумен (19,2 % от площта на областта), а най-малка – територията на община Венец (6,6 % от площта на областта).

НАСЕЛЕНИЕ – ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

Показателите за общото демографско развитие на област Шумен я поставят в сравнително благоприятни позиции спрямо другите области от СИР и страната, благодарение най-вече на възрастовата структура на населението. Макар постепенно съотношението на младите към възрастните хора в областта да се влошава, това става с по-бавни темпове от тези в редица други области.

Област Шумен е на 16 място на ниво NUTS 3 в България по **брой на населението** – 180 528 души към 01.02.2011 г., което представлява 2.5 % от населението на страната. В разпределението на населението на общинско ниво съществува ясно изразен дисбаланс между община Шумен и останалите общини. С най-голям брой население е община Шумен - 93 649 д. (51.9 % от населението на областта), а с най-малък -община Хитрино - 6 223 д. (3.4 %).

За периода между двете преброявания населението на област Шумен намалява с – 23 850 души (-11.7 %), като темпът на намаление в областта е по-висок от средния за страната и за СИР, но областта продължава да е с по-благоприятна демографска картина, в сравнение с останалата част на страната, поради по-добрата възрастова структура.

Население

Текущата демографска ситуация в област Шумен е аналогична на тази в страната и се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението във всички общини.

По данни на ТСБ –Шумен, към 31 декември 2014 г. населението на област Шумен е 176 925 души, което представлява 2.5% от населението на България и нарежда областта на 15-о

място сред 28-те области в страната. В сравнение с 2013 г. населението на областта намалява с 1 136 души, или с 0.6%, каквото е намалението и общо за страната.

Мъжете са 86 594 (48.9%), а жените – 90 331 (51.1%), или на 1 000 мъже се падат 1 043 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 54 години, с изключение на единичните възрасти 1, 29 и 41 години. С нарастване на възрастта се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на областта.

Териториалното разпределение на населението в област Шумен е неравномерно. В пет от общините – Венец, Каспичан, Никола Козлево, Смядово и Хитрино, то е под 8 000 души и в тях живее 19.0% от населението на областта. В останалите пет общини са съсредоточени 81.0% от населението. Най-малка е община Никола Козлево (6 084 души), а най-голяма – община Шумен (91 210 души).

В сравнение с 2013 г. само в общините Хитрино, Каолиново и Венец има минимално увеличение на населението. В останалите седем общини е регистрирано намаление, което е най-значимо в община Велики Преслав – 1.5%.

Към 31.12.2014 г. в област Шумен децата (на възраст до 17 навършени години) са 30 162, или 17.0% от населението на областта. Най-младо е населението в община Никола Козлево, в която този дял е 23.5%, следвана от общините Каолиново (20.1%) и Върбица (19.9%). Делът на децата до 17 навършени години е най-нисък в община Хитрино (13.2%), следвана от общините Смядово и Шумен, които са с еднакъв дял от 15.9%.

Като цяло за Североизточния район за планиране /СИР/ се наблюдава спад на населението. Основните причини са отрицателния естествен прираст и вътрешната миграция. Основна причина за миграцията е липсата на професионална реализация на територията на общината и високата безработица. Влошена е възрастовата структура в селата на общината – тя е от регресивен тип: нарастват броят и делът на възрастното население и намаляват този на младите генерации. Силно завишен е делът на лицата в надтрудопособна възраст, което показва застаряване на населението и влошени демографски показатели по отношение на възпроизводството му.

Увеличава се делът на хората, търсещи услугите на мрежата за социална защита. Съществува тенденция на връщане на пенсионирани лица в селата за извършване на селскостопанска дейност в личните стопанства.

Раждаемост

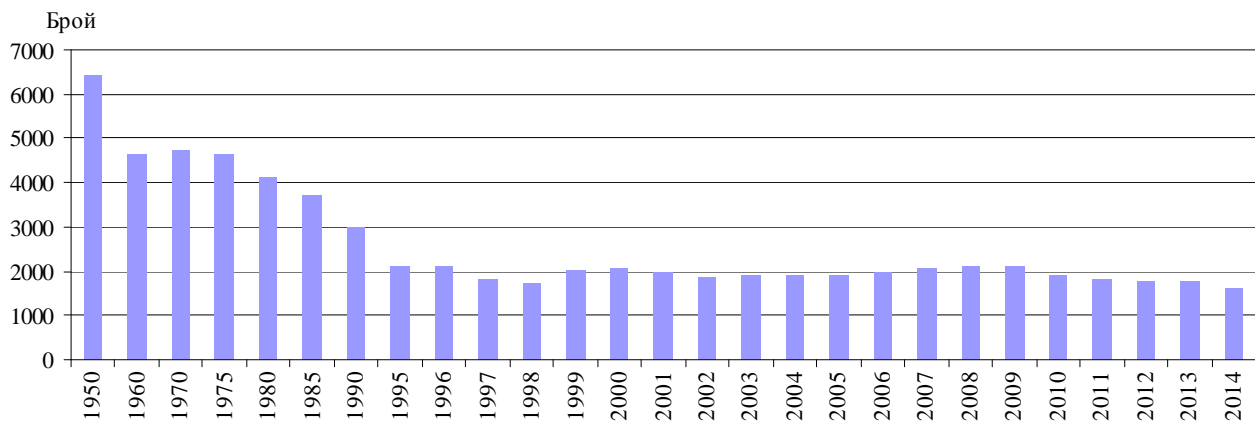
През 2014 г. в област Шумен живородените деца са 1 619. От 2010 г. до момента се наблюдава намаляване на общия брой живородени деца като в сравнение с 2010 г. броят на живородените е намалял с 297 деца, а в сравнение с 2013 г. – със 162 деца или с 9.1% .

Коефициентът на обща раждаемост¹ в област Шумен през 2014 г. е 9.1 промила, а през предходните 2012 и 2013 г. той е бил съответно 9.9 и 10.0 промила. Броят на живородените момчета е 842 и е с 65 по-голям от този на живородените момичета (777), или на 1 000 родени момчета се падат 923 момичета.

В градовете и селата живородените са съответно 971 и 648 деца. Коефициентът на раждаемост в градовете е 8.8 промила , а в селата – 9.7 промила. През 2013 г. тези коефициенти са били съответно 9.8 и 10.3‰.

¹ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

Живородени през периода 1950 - 2014 година

Сред общините в областта, с най-висока раждаемост са Каолиново (12.3‰), Никола Козлево (12.2‰) и Нови Пазар (9.4‰), а с най-ниска раждаемост са общините Смядово (6.8‰) и Хитрино (5.4‰).

В област Шумен намалява броят на децата, родени от жени под 18 годишна възраст – от 107 деца през 2010 г. на 53 деца през 2014 година. Децата, родени от майки под 15 години през 2014 г. са пет, с едно по-малко в сравнение с 2013 година.

През 2014 г. делът на децата, родени от непълнолетни майки, от общия брой на живородените в областта е 3.3%. Той е най-висок в общините Никола Козлево (8.1%) и Нови пазар (7.1%), а най-нисък в общините Шумен (2.2%) и Смядово (2.3%). Единствената община, в която не е регистрирано раждане на непълнолетна майка е Венец.

Аборти

Област Шумен	Общ брой	От тях по медицински показатели	Възrastова група под 18 години	Възrastова група над 18 години
Регистрирани аборти за 2010 г.	364	10	11	353
Регистрирани аборти за 2011 г.	514	6	13	501
Регистрирани аборти за 2012 г.	481	7	19	462
Регистрирани аборти за 2013 г.	501	11	19	482
Регистрирани аборти за 2014 г.	477	11	12	465
Регистрирани аборти до 30.06.2015	203	0	2	201

По данни на РЗИ – Шумен, общият брой аборти, извършени в лечебните заведения на област Шумен за периода 2010 г. до 30.06.2015 г. е 2540, по години както следва: 2010 г. - 364, 2011 г. - 514, 2012 г. - 481, 2013 г. - 501, 2014 г. - 477, до 30.06.2015 г. - 203.

Съгласно цитираните данни през 2011 г. броя на абортите спрямо 2010 г. е увеличен, след което броят им се променя незначително спрямо предходната година в посока увеличаване или намаляване. От общия брой аборти по-голям е дела на абортите пожелание, като тези по медицински показания са 45 бр., което е 17,7%. Аборти по медицински показания са извършвани само в „МБАЛ - Шумен" АД.

Съотношението между раждания и аборти през 2010 г. е 4,98:1; през 2011 г. е 3,44:1; през 2012 г. е 3,47:1; през 2013 г. е 3,39:1; през 2014 г. е 3,36:1.

Информацията за извършени аборти за периода от 01.01.2015 г. до 30.06.2015 г. е на база данни от лечебните заведения в областта.

Детска смъртност

През 2014 г. в област Шумен са починали 19 деца на възраст до една година, с 4 по-малко спрямо 2013 година. През последните години починалите деца на възраст до пет години намаляват – от шест през 2011 и 2012 г., до едно през 2014 година.

През 2014 г. в областта коефициентът на детска смъртност (брой умрели деца до една година на 1 000 живородени) е 11.7 промила, с 1.2 процентни пункта по-нисък спрямо 2013 година. През последните пет години (от 2010 до 2014 г. включително) най-висока стойност на посочения показател е регистрирана през 2010 г. – 16.2 промила.

През изминалата година няма починали деца на възраст до една година в 4 от десетте общини – Венец, Каспичан, Смядово и Хитрино. Коефициентът на детска смъртност е най-висок в общините Нови пазар (28.7 промила) и Върбица (24.1 промила).

ИЗВОДИ

- Основният извод от изнесените данни е, че Шумен може да бъде причислена към средно развитите в социално-икономически аспект области. В значителна степен тенденциите, характерни за страната, са валидни и за региона.

- Възпроизводството на населението е въпрос от особена важност, свързан не само с демографското развитие на областта, но и с формирането на трудовите ресурси. Перспективите в тази връзка са неблагоприятни. Населението намалява ежегодно и застарява. От години в областта и естественият и механичният прираст са отрицателни. Все по-малко лица в работоспособна възраст издържат все повече „зависими“ такива (под 15 и на 65 и повече години). Прогнозите сочат, че ако се запазят настоящите тенденции в естественото движение на населението, през 2025 г. в нашата област ще живеят 182 665 души.

- Областта е с голям дял на малцинствено население. Отчитайки факта, че в плодовитостта на жените се наблюдават съществени различия в зависимост от етническата група, очаква се този дял да нараства. Общините с преобладаващо етническо население имат неблагоприятни образователни характеристики - голям брой неграмотни и слабо образовани, ниска записваемост на учениците в началното, основното и средното образование. В тясна връзка с образователния ценз на трудовите ресурси е и безработицата, която при тях е по-висока от средната за областта. Липсата на квалифицирана работна ръка влияе негативно върху инвеститорския интерес към тези общини и е пречка за икономическото им развитие.

ДОХОДИ, ЗАЕТОСТ И БЕЗРАБОТИЦА

Брой безработни и равнище на безработицата

Община	Шумен	Венец	В.Преслав	Върбица	Каолиново	Каспичан	Н.Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2010 г.	2816	1217	947	1217	2826	668	1542	1408	406	727
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2011 г.	2854	1097	781	1258	2738	638	1530	1272	392	716
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2012 г.	3102	1110	832	1359	2516	594	1282	1314	408	672
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2013 г.	3259	1229	887	1579	2571	668	1555	1321	505	780
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2014 г.	2713	1212	823	1375	2412	723	1461	1478	396	721
Регистрирани безработни лица, към 31.05. 2015 г.	2497	1260	686	1178	2506	638	1351	1394	341	750

Профил безработните лица по възраст, образователен и професионален признак

Община	Шумен	Венец	В.Преслав	Върбница	Каолинново	Каспичан	Н.Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино
Брой безработни лица без, или с по-ниско от основно образование	685	683	231	494	2076	423	1026	748	89	437
Брой безработни лица с намалена работоспособност	219	18	53	36	30	44	18	70	32	7
Брой безработни младежи от 18 до 29 години	340	136	58	125	377	91	219	202	30	75
Брой безработни лица на възраст над 55 години	721	376	251	455	654	160	343	325	121	253
Брой безработни лица с регистрация над 1 година	786	804	314	779	1708	308	951	724	165	441

Тенденциите и от началото на 2015 г. са към намаляване равнището на безработица.

През първите месеци на годината първичният пазар и сезонният фактор определят търсенето на работна сила. Наблюдава се нарастване на обявените работни места. Преобладаваща част от заявките са от частния сектор.

Открояват се два основни профила на безработните, които най-трудно се реализират на пазара на труда: Единият е младеж до 29 години, без образование и професионална квалификация, често от малцинствата или от семейство с по-нисък социален статус и живеещ в по-малко населено място.

Вторият профил е на човек над 50-годишна възраст, често със средно образование и професионална квалификация, но по професия, която не се търси на пазара на труда. По отношение на пола – жените, особено след 50-годишна възраст, по-трудно се реализират на пазара на труда.

През 2015 г. активната политика на пазара на труда е насочена към следните основни целеви групи: безработни младежи до 29 г. с подгрупа до 25 г., младежи, които нито се обучават, нито са заети; безработни над 50-годишна възраст.; продължително безработни лица; безработни с ниска или нетърсена на пазара на труда професионална квалификация и недостиг на ключови компетентности, в т.ч. безработни с ниско образование (включително от ромски произход); хора с увреждания; лица извън работната сила, желаещи да работят в т.ч. обезкуражени лица.

Съгласно Националния план за действие по заетостта за 2015 г., субсидираната заетост за безработните лица от най-уязвимите групи на пазара на труда ще бъде предшествана и/или съпътствана от мерки за обучение. За безработните лица, които получават социални помощи, общественополезният труд ще се допълва с включване в мотивационно обучение, ограмотяване, професионално ориентиране, професионално обучение.

Младежите продължават да бъдат сред целевите групи, към които се насочват специфични програми и мерки. С тях се работи целенасочено.

Поетапното въвеждане на Гаранцията за младежта в България започна през 2014 г. чрез изпълнението на Националния план за изпълнение на Европейската гаранция за младежта 2014–2020 г. (НПИЕГМ). Изпълнението на плана продължава и през 2015 г. като целта е пълното прилагане на Препоръката на ЕС от април 2013 г. Финансирането през 2015 г. ще бъде с бюджетни средства и със средства по реда на Инициативата за младежка заетост и от ЕСФ.

Към прилаганите през 2014 г. програми и мерки за младежите, доказали своята ефективност според положителните оценки, дадени за тях, както от работодателите, така и от

включените младежи, през 2015г. ще бъдат добавени и нови инициативи за работа с неактивните младежи

Мерките по Закона за насърчване на заетостта за различните подгрупи младежи - продължително безработни младежи, без трудов опит, с ниско образование и без квалификация, със средно и висше образование, но без първа работа, ще продължат да се прилагат. Целта е наемане на младите хора от частния сектор на работни места, които ще бъдат запазени и след изтичане на субсидирания период.

Стартира нова схема „АКТИВНИ” на ОП „Развитие на човешките ресурси” за идентифициране на младежи до 29 години, които не работят, нямат завършено образование, в риск от социално изключване, от маргинализирани общности, с цел включването им в обучение за придобиване на професионални умения и квалификация или връщането им в образователната система.

Осигуряването на условия и възможности за трудова заетост на продължително безработни лица е сред основните приоритети на активната политика на пазара на труда и кореспондира с Препоръката на Съвета на Европейския съюз към България . те са целева група по схема „Подкрепа за заетост“, по ОП „Развитие на човешките ресурси“.

Предстои стартирането на нови схеми по ОП „Развитие на човешките ресурси“ за програмния период 2014 – 2020 г., които ще акцентират върху трайно възстановяване на трудовите навици на най-неравнопоставените групи, включително на продължително безработните лица, тяхната реинтеграция на пазара на труда, осигуряване на устойчива и качествена заетост, излизане от системата на социалното подпомагане.

В условията на застаряване на населението и намаляване на работната сила, но същевременно при увеличаване продължителността на живота, осигуряването на активен трудов живот на хората над 50-годишна възраст е основен приоритет. През 2015 г. се предвижда реализиране на мерки, които да осигурят финансова стабилизация на държавното обществено осигуряване, като същевременно се постигне по-тясна обвързаност с продължителността на живота след пенсиониране. За безработните лица в пред пенсионна възраст ще се реализира Националната програма „Помощ за пенсиониране”. Ще продължи и реализацията на мярката за безработните лица над 50-годишна възраст (чл. 55а от ЗНЗ), съгласно която на работодател, разкрил свободно работно място и осигурил заетост на лице от целевата група, се предоставят средства за част от трудовото възнаграждение и дължимите осигуровки. Безработните над 50-годишна възраст участват и в схема „Подкрепа за заетост”.

През 2015 г. ще продължи реализирането на програми и мерки финансирани от държавния бюджет, насочени към осигуряване на заетост на хората с увреждания. В подкрепа на създаването на условия за достоен и независим живот на хората с увреждания в началото на 2014 г. бе приета Национална стратегия за дългосрочна грижа. Стратегията предвижда изграждане на мрежа от достъпни и качествени услуги в общността и в домашна среда, която от една страна да предотврати настаняването в специализирани институции и създаде възможност за социално включване и предоставяне на индивидуална подкрепа на нуждаещите се лица и от друга - да осигури възможност за реализиране на процеса на деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания и подкрепа на семействата им. През 2015 г. към Стратегията ще бъде разработен План за действие за нейното изпълнение. В него ще се включат конкретните мерки, проектите и дейностите, както и отговорните за тяхното изпълнение институции, сроковете и размера и източниците на финансиране, включително от Структурните фондове на Европейския съюз.

ИЗВОДИ

- Област Шумен се нарежда на едно от последните места в страната по обем на генерирания БВП.

- Производителността на труда в областта е ниска (БВП на човек е с значително по-ниски стойности в сравнение с средните за страната и североизточния район за планиране).
- Делът на услугите нараства стабилно в структурата на брутната добавена стойност.
- Основната част от предприятията в областта са концентрирани в Шумен. Териториалната структура на стопанството се характеризира с ос на развитие в посока изток – запад и значително по-слабо развита периферия в северната и южната част от областта.
- Общите доходи на шуменските домакинства са под среднестатистическите за страната. Една от причините за това е и безработицата, особено в малките общини. Областта ни твърде често е на едно от челните места в тази негативна класация.
- В икономически план областта следва развитието на националната икономика - растеж през последните години и значителен спад от края на 2008г. Дори през годините с добра стопанска конюнктура, основният икономически индикатор за развитието на производствената система - БВП, има твърде нисък обем на човек от населението в сравнение със средното за страната равнище. През последните години чуждестранните инвестиции нарастват като размер, но все още са под един процент от общия обем за страната. Средната работна заплата бележи изпреварващо нарастване в сравнение с производителността на труда.
- Стопанският живот е съсредоточен основно в областния град и по-слабо в общините Нови пазар и Велики Преслав. Близко половината от общините в областта - Венец, Каолиново, Никола Козлево и Върбица, попадат в категорията на слабо развитите в страната. Те са крайно зависими от помощта на държавата, тъй като поради недостатъчния си икономически капацитет собствените им приходи покриват твърде малка част от публичните им разходи.

ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Системата на здравеопазването е сравнително добре развита и като цяло покрива нуждите от здравна помощ в областта. Населението се обслужва от 3 многопрофилни болници, 2 специализирани болници, комплексен онкологичен център и център за кожно-венерически заболявания, както и от 43 лечебните заведения за извънболнична помощ. Повечето ДКЦ и медицински центрове са разкрити в град Шумен, както и над 70 % от практиките на лекарите-специалисти, което води до концентриране на специализираната медицинска помощ в града и принуждава пациентите от другите общини да пътуват до Шумен за извършване на специализирани изследвания и консултации. Общата осигуреност на населението в областта с легла в лечебните и здравни заведения през 2011 г. е 587 на 100 хил. души от населението (за страната 731) и 464 легла за болнична помощ при показател 647 за страната.

Най-голямото здравно заведение е „МБАЛ - Шумен" АД, което се намира в областния общински център.

В гр. Шумен има и Дом за медико-социални грижи за деца от 0 до 3 годишна възраст, в който се настаняват и деца от съседни области.

Основната част от лечебните заведения за извънболнична и болнична медицинска помощ и лечебните заведения за дентална помощ работят на територията на община Шумен. Съществуват проблеми, свързани с достъпа до медицинска помощ в малките населени места, особено в трудно-достъпните райони и районите със смесено население. Проблемите се дължат като на организацията на медицинското обслужване, така и на намаляващия брой медицински специалисти през последните години.

Независимо от заявените принципи на достъпност и равнопоставеност на здравноосигурените лица при получаване на медицинска помощ и наличието на утвърдена

здравна карта, населението на малките и особено на отдалечените населени места среща сериозни трудности при осигуряването ѝ.

Тревожни са фактите, касаещи първичната медицинска помощ в област Шумен: намаляващ брой общопрактикуващи лекари; наличие на населени места с възрастно население без медицинско обслужване; голям брой пациенти на една медицинска практика.

Според данните, непосредственият достъп до здравни услуги в част от общините и населените места на област Шумен се наблюдава силно ограничен достъп до здравни услуги успоредно с висок дял на застаряващо население.

ОБРАЗОВАНИЕ

Детски и учебни заведения

Към 31.12.2014 г. в област Шумен функционират 15 самостоятелни детски ясли и яслени групи към обединените детски заведения (ОДЗ) с общо 753 места в тях.

Всички детски ясли се намират в градове на областта – Велики Преслав, Каспичан, Нови пазар, Смядово и Шумен.

През 2014 г. в самостоятелни детски ясли и яслени групи в състава на ОДЗ в област Шумен са постъпили 635 деца, или с 50 деца по-малко в сравнение с 2013 година. В края на 2014 г. за отглеждане и възпитаване в детските ясли остават 688 деца, с 0.9% по-малко в сравнение с края на 2013 година.

През учебната 2014/2015 година броят на децата, настанени в детските градини от областта е 5 800, като децата в детски градини (без предучилищни форми) са 2 768, а децата в предучилищни форми на образование (на възраст 5 и повече навършени години) са 3 032.

През учебната 2014/2015 година броят на учащите във всички видове общообразователни, специални училища и професионални училища за придобиване на I, II и III степен професионална квалификация в област Шумен е 19 403, като децата (без тези в частните училища) от 1 до 4 клас са 6 470, децата от 5 до 8 клас са 6 030, а децата от 9 до 12 клас са 6 903.

През учебната 2013/2014 година общообразователните и специални училища в областта са напуснали по различни причини 437 ученици. Най-голям е броят на учениците, напуснали поради заминаване в чужбина – 223, или 51.0% от общия брой на напусналите. Следват напусналите по семейни причини – 154 (35.2%) и напусналите, поради нежелание да учат – 34, или 7.8% от общия брой на напусналите.

Спрямо учебната 2012/2013 година общият брой на напусналите нараства с пет, но в сравнение с 2011/2012 година (с най-голям брой отпаднали деца за последните 5 години), напусналите учащи намаляват с 65.

Деца, посещаващи детски и учебни заведения

Община	Шумен	Венец	Велики Преслав	Върбица	Каолин	Каспичан	Никола Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино
Деца в детски ясли или яслени групи	86	0	32	0	0	17	0	0	17	0
Деца в детски градини /без предучилищни форми/	1425	107	150	167	206	94	97	313	86	63
Деца в предучилищни форми на образование/детска градина,	1604	106	199	199	211	121	142	292	122	71

училище/										
Деца в общински и държавни училища/ общ брой/	10754	556	1109	1044	1189	701	809	1947	479	316
<i>От тях:</i>										
Деца в общински и държавни училища / 1- 4 клас/	3251	232	335	430	487	294	349	667	192	134
Деца в общински и държавни училища / 5- 8 клас/	2528	241	372	400	521	291	314	700	207	127
Деца в общински и държавни училища /9-12 клас/	4975	83	402	214	181	116	146	580	80	55

По данни на РИО на МОН - Шумен, към месец септември 2014 г. от десет общини в област Шумен, само в три от тях са налице условия за посещение на деца в детски или яслени групи към ОДЗ. Това са общините Шумен, Каспичан и Смядово.

Голям е делът на децата, които са записани в детски градини без предучилищни форми на обучение. Данните за всички общини от област Шумен показват, че приблизително 50% от децата, посещаващи детска градина, се обучават в заведения, в които няма предучилищна форма на обучение.

Деца, обучаващи се в помощни училища

По данни на РИО на МОН – Шумен, на територията на област Шумен има две помощни училища с интернат.

Данните отразени в таблицата показват, че през периода 2010-2015 година се наблюдава намаляване на броя на децата, обучаващи се в помощните училища.

Община	Шумен	Венец	Велики Преслав	Върбица	Каолин	Каспичан	Никола Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино
Общо деца, настанени в ПУ с интернат, към 31.12.2010	142							114		
Деца, настанени в ПУ с интернат през 2011 г.	127							102		
Деца, настанени в ПУ с интернат през 2012 г.	115							89		
Деца, настанени в ПУ с интернат през 2013 г.	98							72		
Деца, настанени в ПУ с интернат през 2014 г.	99							67		
Деца, настанени в ПУ с интернат през 2015 г. – до 30.06.2015	86							79		
Общ брой Деца, настанени в ПУ с интернат към 30 юни 2015 г.	86							79		

Деца, отпаднали от училище

Община	Шумен	Венец	В. Преслав	Върбица	Каолиново	Каспичан	Н. Козлево	Н. Пазар	Смядово	Хитрино	Общо
Деца, отпаднали от училище през учебната 2010–2011 година.	47	15	7	3	19	7	8	16	5	4	131
Деца, отпаднали от училище през учебната 2011–2012 година.	66	11	12	4	22	8	7	14	6	16	166
Деца, отпаднали от училище през учебната 2012–2013 година.	21	3	3	5	16	2	9	6	4	1	70
Деца, отпаднали от училище през учебната 2013–2014 година.	19	1	5	8	8	6	4	4	1	0	56
Деца, отпаднали от училище през учебната 2014–2015 година.	19	1	2	8	8	8	1	4	1	0	52

Като цяло информацията, вписана в тази таблица, отразява, че броят на отпадналите от училище ученици намалява. По данни от директорите на училища от област Шумен, основните причини за отпадане на ученици от училище са:

- смяна на местоживеенето;
- изключително висока дългосрочна трудова миграция на родителите;
- конфликти в семейството, проблеми между родителите след развод, нови партньори на родителите и др.;
- необходимост от грижа за болни родители.

Образователно равнище на населението в област Шумен

Образователното равнище в областта е тревожно. Относителният дял на лицата с висше образование (14,5%) е по-нисък от средния за страната (19,6%), както и този на лицата със средно образование (38,1%) е по-нисък от показателя за страната (43,4%). Делът на лицата с висше и средно образование в областта е с 10% по-нисък от средния за страната, обратна е пропорцията за тези с основно, начално и никога не ходили на училище. В общините от северната част на областта (Никола Козлево, Венец, Каолиново) лицата от втората група надхвърлят 75%, което корелира с постоянно високото равнище на безработица там.

ИЗВОДИ

- Неефективната предучилищна подготовка или липсата на такава, е основна предпоставка за непостъпване на учениците в I клас или отпадането им от училище.
- Намаляване на броя на децата, обучаващи се в помощни училища се дължи на настаняването им в ЦНСТ и интегрирането им в общообразователни училища, с обхващане в ресурсна група с ресурсен учител и други специалисти.
- Основни фактори, благодарение на които се отчита намаляване в броя на отпадналите от училище ученици, са: картотекиране на учениците в риск; въвеждане на целодневна организация на обучение за учениците в училищата; повишаване квалификацията на учителите в посока на формиране на умения за разпознаване на рисковото поведение и използване на нови методи на работа при ученици с липсваща мотивация; съдействие на социалните служби, МКБППМН и кметовете на общини.

3. АНАЛИЗ НА ГРУПИТЕ В РИСК В ОБЛАСТ ШУМЕН

ФАКТОРИ, КОИТО ПОРАЖДАТ РИСК ЗА РАЗЛИЧНИ ГРУПИ ОТ НАСЕЛЕНИЕТО

Фактори, свързани с доходите

Безработицата и нарушеният достъп до заетост е основният проблем за осигуряване на нормален стандарт на живот. Ограниченият брой работни места в област Шумен се дължат на 1) малкият брой предприятия, осигуряващи заетост и съответно липса на алтернативни работни места; 2) затваряне на предприятията в резултат от икономическата криза и/или намаляване на работното време; 3) загуба на работни места за заетите извън областта – напр. в София град и други съседни области.

Безработицата и ниските доходи в семействата рефлектират директно върху следните групи с ограничени ресурси за автономност, пряко зависими от своите близки:

- Деца, в многодетни семейства;
- Деца на самотни родители;
- Хора с увреждания – деца и възрастни;
- Майки с деца;
- Деца от ромски произход.

По отношение на доходите на хората в пенсионна възраст, основният ресурс за помощ също е семейството и “градината”. Във връзка с размера на доходите на хората в пенсионна възраст могат да се изведат следните групи:

- Хора с минимални и близки до минималната пенсия;
- Самотни възрастни хора с ниски пенсии;
- Възрастни хора с безработни деца в домакинството.

Лоши битови условия и дефицит в средствата за издръжка

Затрудненията на родителите да осигурят добри битови условия на живот на децата си, да покриват разходите им за всекидневни нужди са сред причините за настаняване на деца в институции. Под причината “липса на родителски капацитет” често се крият битови проблеми и невъзможност на родителите да излязат от социалната изолация. Причините са комплексни и изискват различни интервенции.

Бедността и ниските доходи влияят върху следните групи в риск:

- Деца, настанени в специализирана институция;
- Родители на деца, настанени в институция;
- Деца и родители от ромски произход;
- Самотни майки;
- Самотни възрастни хора с увреждания;
- Семейства с ниски доходи, живеещи в отдалечени райони;
- Деца с увреждания на самотни родители/ и в семейство с безработен родител;
- Семейства на хора с увреждания.

Образование

Образованието определя следните групи в риск:

- Деца, нередовно посещаващи училище с фокус деца от ромски произход от семейства в неравностойно положение;
- Младежи, напуснали рано училище и младежи с основно и по-ниско образование;

- Възрастни с основно и по-ниско образование.

Структура на семейството

От съществено значение за формиране на рисковите групи по отношение на доходите са структурата и броят на членовете на семейството, както и разпределението на разходите между тях. Структурата на семейството е допълнителен фактор и поради факта, че повечето хора със социални проблеми разчитат на близките си, тъй като социалното подпомагане и услугите не решават поставените пред тях проблеми и не компенсират рисковете, пред които са изправени.

По отношение на структурата на семейството могат да се оформят следните групи:

- Многодетни семейства;
- Непълни семейства – родители, които сами отглеждат децата си, самотни хора с увреждания и самотни възрастни хора.

Увреждане или тежък здравословен проблем на член от семейството

Липсата на подходящи алтернативи за заетост за хора с увреждания поставя в неравностойно положение семействата им по отношение на източниците на доходи и покриване на нуждите. Ако състоянието на партньора/родителя изисква един от трудоспособните членове на семейството да полага грижи в ежедневието, това води до допълнително задълбочаване на проблемите, свързани с доходите.

В тази връзка се оформя групата на:

- Семейства, в чийто състав има човек с увреждане или с тежък здравословен проблем;
- Семейства с хора с увреждания, оставащи без доходи в периодите между сключване на договор по програма Личен асистент и техен близък;
- Семейства с безработен член, непълни семейства с родители в пенсионна възраст.

Затруднен достъп до здравни услуги

В област Шумен се очертават няколко основни проблеми при достъпа до здравни услуги в областта:

- ограничените ресурси на Бърза медицинска помощ при обслужване на две общини от един спешен медицински център;
- липса на квалифициран здравен персонал в малките общини и съсредоточаване на квалифициран здравен персонал в областния център;
- недостатъчно развита транспортна връзка между общинските центрове и селата, между селата и областния център.

Различни са проблемите, с които се сблъскват хората с увреждания: липса на здравни пътеки, които покриват разходите за лечение; ниски доходи и невъзможност за закупуване на лекарства и осигуряване на необходимото лечение; липса на транспорт до здравните заведения. По отношение на достъпа до здравни услуги най-многобройни в област Шумен са следните групи в риск:

- Хора в пенсионна възраст, живеещи в отдалечени села;
- Хора с увреждания и с няколко хронични заболявания.

В резултат от анализа на рисковите фактори се обособяват няколко ключови рискови групи, които да бъдат обект на въздействието на Областната стратегия за развитие на социалните услуги. За да превъзмогне индивидът ситуацията на риск, често е необходима подкрепа и за семейството му. Така например превенцията на изоставянето на деца и реинтеграцията им в семейна среда често изисква подкрепа за семейството, за да излезе от кръга на бедност и/или за да се изгради родителски капацитет. При взаимопомощта като

основен ресурс за подпомагане и семейството като мрежа за подкрепа често хората в риск поставят в неравностойно положение цялото домакинство/семейството. Подкрепата за човека в риск често трябва да обхваща и мерки, насочени към семейството му. Анализът на групите в риск очертава и съпътстващи групи, които се нуждаят от подкрепа.

ДЕЦА, НАСТАНЕНИ В СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ИНСТИТУЦИИ

От 2011 г. до момента на анализа на ситуацията – м.07.2015г. на територията на област Шумен е закрыта 1 институция – ДДЛРГ гр.Каспичан и са останали да функционират 3 специализирани институции за деца – 1 ДДУИ и 2 ДДЛРГ, както и 1 ДМСГД.

Към отчетния период на 2015 г. в 3-те специализирани институции се обгрижват общо 31 деца (при общ капацитет 63), като:

- В ДДЛРГ Велики Преслав, за отглеждане са останали 15 деца и младежи;
- В ДДЛРГ Шумен, за отглеждане са останали 12 деца и младежи;
- В ДДУИ с.Васил Друмев, за отглеждане са останали 4 деца и младежи, за които се предвижда да бъдат изведени до края на м.09.2015г. и институцията да бъде закрыта.

В ДМСГД Шумен за отглеждане са останали 2 деца, за които се предвижда да бъдат изведени до края на м.08.2015г. и институцията да бъде закрыта.

В сравнение с 2009 г., когато от ДСП в областта в специализирани институции са били настанени 150 деца, се отчита трайна тенденция (петкратно) на намаляване броя на институционализираните деца и затваряне входа на специализираните институции за деца.

Трайната тенденция в деинституционализацията на децата се дължи на:

- Разкриване и развитие на иновативни форми на образователни социално- здравни услуги, осигуряващи превенция на ранните полови контакти, ранните бракове и нежеланата бременност – Социално консултативни центрове разкрити от УНИЦЕФ България в гр.Шумен, Велики Преслав и Нови Пазар, с филиали в гр.Каолиново, Венец и Върбица;
- Разкриване и развитие на иновативни форми на социално- здравни услуги, осигуряващи превенция на изоставянето на деца, чрез подкрепа, консултиране и информиране на бъдещи майки и рискови бременни, бъдещи и млади родители, родители живеещи в социална изолация, самотни родители, многодетни семейства – Център за майчино и детско здраве и Социално – консултативни центрове разкрити от УНИЦЕФ България в гр.Шумен, Велики Преслав и Нови Пазар, с филиали в гр.Каолиново, Венец и Върбица, ЦОП и Звено „Майка и бебе” към КСУДС Шумен, ръководен от ИСПД София и ЦОП Нови Пазар, управляван от Сдружение „С-О-С жени и деца преживели насилие” гр.Нови Пазар;
- Разкриване и развитие на алтернативни форми на грижа – осиновяване, приемно родителство, настаняване при близки и роднини, в ЦНСТ и в Наблюдавани жилища.
- Използване на ресурсите на междусекторно партньорство между детските градини, училищата, социалните служби и дирекциите Бюро по труда и подпомагане.

ДЕЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ В ОБЩНОСТТА

С приемане на Националната стратегия ”Визия за деинституционализацията на децата в Република България” и плана за действие за реализирането ѝ от 2010 година до настоящия момент правителството реализира целенасочена държавна политика в областта на деинституционализацията на децата, оглеждани в специализирани институции за деца: ДДЛРГ, ДДУИ и ДМСГД.

Във връзка с реализирането на конкретните политики, бяха предприети целенасочени мерки и мероприятия в няколко посоки:

- Синхронизиране на законодателството в областта на закрилата на децата, с европейските практики в посока превенция на изоставянето на децата в специализирани институции за деца, подобряване обхвата и грижата в здравеопазването, образованието и социалното подпомагане и услуги.

- Създаване на добра и ефективна координация между различните участници в процеса на деинституционализация на децата, включително министерства, общински власти, доставчици и потребители на услуги;

- Създаване на ефективна връзка между отделните секторни политики и системи, които имат отношение към благосъстоянието на децата – семейно подпомагане, социално подпомагане, закрила на детето, образование, здравеопазване, заетост, жилищна политика, правосъдие и други;

- Създаване на нови услуги, включително замяна на системата от класически институции от интернатен тип с мрежа от услуги в общността.

- Пълноценно използване на средствата от Европейския съюз за подкрепа на приоритетите на реформата в системата за закрила и благосъстояние на децата и семейството.

Целите на плана за действие в изпълнение на Политическия документ са:

1. Да се разработи система от услуги в семейна среда и в общността на територията на цялата страна, които изключват необходимостта от съществуване на специализирани институции за деца;

2. Да се затворят систематично всички класически институции за деца от интернатен тип в България, като се гарантира предоставянето за всяко дете на дългосрочно или краткосрочно настаняване в семеен тип грижа;

3. Да се разработи правната и регулаторна рамка, необходима за подкрепа на прехода към грижа в семейството и общността;

4. Да се подобри ефективността на системата за грижи за уязвими деца и техните семейства.

В изпълнение на държавната политика в областта на закрилата на децата, превенция на изоставянето и настаняването на деца в специализирани институции, както и за подобряване на качеството на грижа за децата лишени от родителски грижи, на територията на област Шумен, през периода 2011г. – 2012г. бяха разкрити следните алтернативни социални услуги от резидентен тип за деца и младежи без увреждания:

- ЦНСТДМБУ 1 и 2 в гр.Шумен с общ капацитет от 25 места,
- ЦНСТДМБУ гр.Каспичан с капацитет от 15 места,
- ЦНСТДМБУ гр.Велики Преслав с капацитет от 15 места,
- Кризисен център за деца гр.Шумен с капацитет от 10 места.

С изграждането на новите социални услуги се постигна намаляване на броя на децата в ДДЛРГ гр.Велики Преслав и Шумен и закриване на ДДЛРГ в гр.Каспичан.

Със стартиране на проект ”Детство за всички” на ДАЗД, за деинституционализацията на децата с увреждания, настанени в ДДУИ и ДМСГД, както и проект „ Семейство за всяко дете” на УНИЦЕФ България, на територията на област Шумен от 2010г. до момента целенасочено се реализираха мерки за:

- Превенция на изоставянето на деца на ниво родилен дом,
- Активно издирване на бременни и семейства с новородени и малки деца;
- Подпомагане достъпа на семействата и децата до услуги и права;
- Промоция на здраве, превенция и профилактика на болестите;
- Здравно-неосигурени бременни и бъдещи родители;
- Подготовка за родителство и подкрепа за добро родителство;

- Подпомагане отглеждането на детето в семейна среда;
- Насърчаване на физическото, социалното, емоционално и познавателно развитие на децата в ранна възраст чрез подкрепа за изграждане на добри родителски практики и привързаност родител-дете;
- Деца в риск от negliжиране;
- Подрастващи и младежи с девиантно поведение, в риск от отпадане от училище в общността;
- Семейства със случаи на изоставяне на дете;
- Семейства, в които има реинтеграция на дете;
- Извеждането на всички деца, огледани в ДДУИ с.В.Друмев и ДМСГД Шумен и закриването на двете специализирани институции.

За целта през 2012- 2014 г. се разкриха иновативни социални услуги в общността:

1. Социални услуги в общността от консултативен тип:
 - Социално – консултативни центрове разкрити в гр.Шумен, Велики Преслав и Нови Пазар, с филиали в гр.Каолиново, Венец и Върбица;
 - Център за майчино и детско здраве в гр.Шумен.
2. Социални услуги в общността от резидентен тип за деца и младежи със и без увреждания:
 - ЦНСТДМУ 1 и 2 в гр.Нови Пазар, с общ капацитет от 28 места
 - ЦНСТДМУ 1 и 2 в гр.Шумен, с общ капацитет от 28 места
 - ЦНСТДМБУ в гр.Нови Пазар, с капацитет от 10 места
 - ЦНСТДМБУ гр.Шумен, с капацитет от 14 места.

ДЕЦА, НАСТАНЕНИ В ПРИЕМНИ СЕМЕЙСТВА

Настаняването на дете в приемно семейство е решение на конкретния проблем, но не би следвало да е трайно решение. В следствие целенасочената работа в областта на приемната грижа на доставчиците – ИСП София, С-О-С жени и деца преживели насилие” гр. Нови Пазар и Общините Шумен и Нови пазар, по Проект „ И аз имам семейство” по Оперативна програма „ Развитие на човешките ресурси” 2007-2013 г., схема за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ „Приеми ме”, към м.07. 2015 г. в област Шумен са утвърдени – 183 бр. приемни семейства (181 професионални и 2 доброволни), в които са настанени 198 деца, като в 10 общини в областта, разпределението е както следва:

- Община Шумен има 63 професионални приемни семейства с настанени 57 деца;
- Община Хитрино има 7 професионални приемни семейства, в което има настанени 9 деца;
- Община Смядово има утвърдени 4 професионални приемни семейства с настанени 5 деца;
- Община Нови Пазар има утвърдени 2 доброволни приемни семейства в които няма настанени деца и 55 професионални приемни семейства, в които има настанени 70 деца;
- Община Никола Козлево има утвърдени 14 професионални приемни семейства с настанени 15 деца;
- Община Каспичан има утвърдени 9 професионални приемни семейства, в което има настанени 5 деца;
- Община Каолиново има утвърдени 6 професионални приемни семейства с настанени 7 деца;
- Община Върбица има 2 професионални приемни семейства, в което има настанени 2 деца;

- Община Венец има 8 професионални приемни семейства, в което има настанени 8 деца;
- Община Велики Преслав има 15 професионални приемни семейства, в което има настанени 20 деца.

През отчетния период е налице и заличаване от регистъра воден от РД "Социално подпомагане" Шумен на 41 приемни семейства, като основни причини за това са: здравословни проблеми на приемните родители или на членове на техните семейства, напреднала възраст или изразено лично желание от тяхна страна.

Утвърдена е практиката, приоритетно в приемните семейства да се настаняват новородени и деца до 3 годишна възраст.

ДЕЦА, НАСТАНЕНИ ПРИ БЛИЗКИ И РОДНИНИ

Настаняването на деца при роднини и близки е една от формите на споделена грижа в рамките на разширеното семейство и намира широко приложение през последните години.

Общият брой на настанените деца в семейства на роднини и близки за 2009 г. са 359, а за периода 2011 г.- м.06.2015г. са 296 деца, чиито случаи са преминали през ОЗД и е наложена мярка за закрила, или близо с 20% по-малко.

Сравнителния анализ показва, че независимо от това, че броя на децата получили грижа в разширеното семейство е намалял, все още този вид мярка за закрила остава една от съществените мерки, за предоставяне на адекватни грижи на децата в семейна среда, в разширения роднински кръг и в общността.

ДЕЦА С УВРЕЖДАНИЯ

Данните за броя на децата с увреждания в областта са 471, съответно по общини: Венец – 16; Велики Преслав – 35; Върбица – 20; Каолиново – 37; Каспичан – 31; Никола Козлево – 22; Нови пазар – 55; Смядово – 25; Хитрино - 14; Шумен -216.

От общия брой деца с увреждания отглеждани в семейна среда, 105 са обхванати в седмични, дневни и почасови форми на социални услуги в Дневни центрове, базирани в областния център и/или в общински такъв – ДЦДУ "Слънчев лъч" Шумен с 36 места, ДЦДУ "Къщичката" гр.Нови Пазар с 24 места, ДЦДУ-СГ "Калинка" с.Васил Друмев с 25 места и ДЦДУ към ДМСГД Шумен – капацитет 20 места.

Сравнителния анализ на общия брой деца с увреждания в областта - 471 и капацитета на изградените социални услуги със **105** места, както и местоположението на заведенията показва, че над 75% от децата с увреждания и техните семейства се нуждаят от допълнителна подкрепа, която да бъде мобилна и децентрализирана т.е. с обхват извън областния център гр.Шумен и разпределена териториално така, че да е в състояние да задоволи нуждаещите се и от малките общини и населени места.

Брой деца, посещаващи помощно училище (ПУ) с интернат

Община	Шумен	Венец	В. Преслав	Върбица	Каолиново	Каспичан	Н. Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино
Общ брой деца, обучаващи се в ПУ, към 31.12.2010	142							114		
Деца, обучаващи се в ПУ през 2011 г.	127							102		

Деца, обучаващи се в ПУ през 2012 г.	115							89		
Деца, обучаващи се в ПУ през 2013 г.	98							72		
Деца, обучаващи се в ПУ през 2014 г.	99							67		
Деца, обучаващи се в ПУ през 2015 г. – до 30.06.2015	86							79		
Деца, обучавани в ПУ към 30 юни 2015	86							79		

Брой деца, посещаващи ДЯ, ЦДГ, ОУ, СОУ и ПГ, подпомагани от РЦПНОВДУСОП Шумен

Община	Шумен	Венец	В. Преслав	Върбица	Каолиново	Каспичан	Н. Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино
Общ брой деца, подпомогнати от РЦПНОВДУСОП Шумен, към 31.12.2010	155	6	16	0	2	8	8	33	0	0
Деца, подпомогнати от РЦПНОВДУСОП Шумен през 2011 г.	144	16	20	0	3	11	8	33	3	1
Деца, подпомогнати от РЦПНОВДУСОП Шумен, през 2012 г.	139	19	9	0	3	15	8	25	6	3
Деца, подпомогнати от РЦПНОВДУСОП Шумен, през 2013 г.	146	22	17	1	5	15	3	25	8	9
Деца, подпомогнати от РЦПНОВДУСОП Шумен през 2014 г.	160	22	16	0	9	17	7	33	10	9
Деца, подпомогнати от РЦПНОВДУСОП Шумен през 2015 г. – до 30.06.2015	172	23	19	0	11	25	6	36	11	10

На база данните от РИО на МОН и общински администрации и на сравнителния анализ на общия брой на децата с увреждания в областта - 471, обхванатите в ПУ Шумен и Нови Пазар - 165, децата ползващи социални услуги - 105 и подпомаганите от Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности Шумен (РЦПНОВДУСОП) деца с увреждания и със специални образователни потребности - 313, посещаващи ДЯ, ЦДГ, ОУ, СОУ и ПГ, могат да се идентифицират следните проблеми:

- Повече от 3/4 от децата с увреждания са обхванати от образователната и социалната сфера, а 1/4 остават изолирани в семейството, като това касае най-вече малките населени места в отдалечените от областния център общини;
 - Много малка част от децата с увреждания посещават детски ясли и градини;
 - Остава нисък делът на интегрираните в общообразователни училища деца с увреждания и специални образователни потребности, подпомогнати от РЦПНОВДУСОП Шумен, в малките общини ;
 - Липса на достъпна архитектурна среда, особено в малките населени места;
 - Липса на психологическа подкрепа за родителите
 - Липса на транспортни връзки и на адаптирани такива за деца и хора с увреждания в рамките на цялата област и между малките населени места и общинските центрове;
 - Недостатъчна информираност и ангажираност на обществото.
- Основните потребности на децата с увреждания са:
- Достъп до образователните услуги на ДЯ, ЦДГ и общо образователни училища;
 - Равен достъп до услуги и възможности за техните връстници;
 - Осигуряване на достъп до адекватна здравна грижа;
 - Придобиване на умения и навици за самостоятелен живот;

- Осигуряване на достъпна архитектурна среда, особено в изолираните малки населени места;
- Осигуряване на възможности за професионална квалификация и реализация;
- Осигуряване на подкрепяща среда за семейството и близките на децата с увреждания;
- Интеграция в общността.

ДЕЦА В РИСК

Деца в риск от отпадане от училище

През последните три учебни години се забелязва тенденция към намаляване общия брой на отпадналите от училище ученици в област Шумен.

За областта най-нисък е делът на отпадналите ученици в началния етап на основна образователна степен. Положителна роля за привличането и задържането на децата в училище играе задължителната подготовка преди постъпването в I клас. Особено необходима тя е за децата от малцинствата с оглед овладяването на книжовен български език, усвояване на социални навици, умения за общуване и др. Тази подготовка е от значение за преодоляване на стереотипите и липсата на интерес към образованието като цяло.

Най-висок е броят на учениците, отпаднали по социални и семейни причини. Този факт може да се свърже с:

- мястото на образованието в ценностната система на семейството;
- икономическата нестабилност, изразяваща се в безработица, бедност на семейството и липса на финансови средства;
- необходимостта от работна ръка за осигуряване прехрана в социално-слаби семейства.

Причините за отпадането на учениците поради отсъствия и слаб успех могат да се търсят в:

- трудностите при усвояването на учебното съдържание, вследствие на недобро владеене на българския книжовен език;
- трудностите, породени от високия академичен стил на учебниците и учебните помагала;
- неизползване в достатъчна степен на съвременни методи на обучение.

Основните причини за отпадане от училище могат да бъдат групирани както следва:

1. Икономически - ниски доходи на семейството, безработни родители, спад на жизненото равнище;
2. Социални - родителска незаинтересованост, липса на контрол от страна на семейството, отрицателно въздействие на средата, лоши битови условия, влияние на различни криминогенни фактори, ранен брак или бременност, домашно насилие и др.
3. Педагогически - липса на мотивация за учене, негативно отношение към училището, трудности в общуването с учители и съученици и др.;
4. Културологични - произтичат от традициите, обичаите, характера на ценностната система на различни социални и етнически групи;
5. Организационно-административни – произтичат от условията за събиране на достатъчна и обективна информация.

Деца на майки под 18 години

Община	Шумен	Венец	В. Преслав	Върбица	Каолиново	Каспичан	Н. Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино	Общо:
Раждания на майки под 18 г. възраст за 2010 г.	31	6	8	9	14	11	7	12	6	3	107
Раждания на майки под 18 г. възраст за 2011 г.	22	4	6	12	10	8	5	14	2	1	84
Раждания на майки под 18 г. възраст за 2012 г.	20	2	6	15	9	8	3	9	5	2	79
Раждания на майки под 18 г. възраст за 2013 г.	24	4	5	9	7	10	6	12	5	2	84
Раждания на майки под 18 г. възраст за 2014 г.	18	0	3	4	7	2	6	11	1	1	53
Раждания на майки под 18 г. възраст до 30.06.2015 г.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Общо за област Шумен:	115	16	28	49	47	39	27	58	19	9	407

По данни на ТСБ Шумен, за периода 2010-2015 г., в област Шумен броят на ражданията на майки под 18 г. е 407. За същия период в общините са регистрирани 76 аборта за същата възрастова група.

Деца в многодетни семейства

В област Шумен към края на 2009 г. са регистрирани 1540 деца в многодетни семейства, като към м.06.2015г. броят им значително намалява - 519 деца.

Запазва се тенденцията, най-голям да е броят на децата в многодетни семейства в общините Шумен, Върбица, следвани от общините Венец, Хитрино, Нови Пазар и община Каолиново.

Децата в многодетни семейства са част и от групата на нередовно посещаващите училище, както и от ранно отпадащите. Една част от тях са от ромски семейства, живеещи в обособени общности и в изолирани малки населени места. За да се даде възможност за социално включване и за да имат равен шанс е необходимо на тези деца да им се осигури достъп до качествено образование. Паралелно обхващането на децата на многодетни семейства в ранна възраст в детска градина и в целодневна форма на организация на образованието, ще подпомогне в отглеждането им социално слабите родители. Същевременно обхващането на децата в училище и подпомагането на семействата не трябва да се смесва със записването и настаняването им в учебни заведения от интернатен тип.

Деца на самотни родители

Към 31.12.2009 г. в област Шумен са регистрирани общо 310 деца на самотни родители, като към м.06.2015г. броят им също намалява 308 деца.

Тази тенденция отчита, както намаляване на раждаемостта като цяло, така и промяната в социалното законодателство на определянето на статуса на самотния родител.

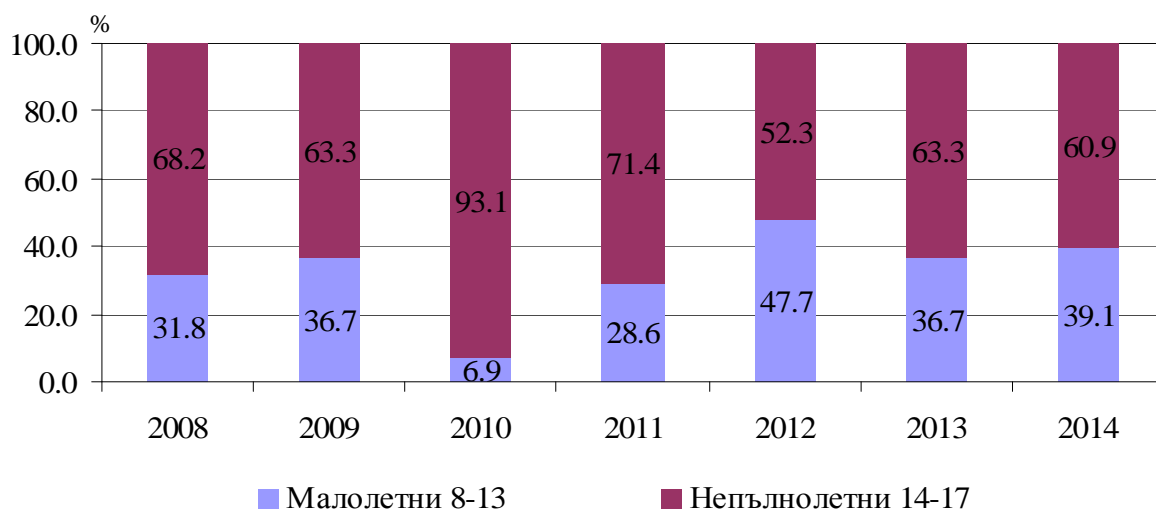
Независимо от намаляването на броя на децата отглеждани от самотни родители, проблемите в непълните семейства са факт, пораждани от: липсата на авторитет, модел на подражание и поведение характерно за пола на детето, ако е от пола на липсващия родител, недостатъчната сигурност, материална и финансова обезпеченост на семейството, затвърждаване на усещането у детето за несигурност и непълноценност, риск от отпадане от училище и прояви на агресивно поведение.

Деца, пострадали от престъпления

Пострадалите от престъпления малолетни и непълнолетни лица през 2014 г. в област Шумен са 46, от които 26 (56.5%) са момичета, а 18 (39.1%) са малолетни (фиг. 2). Спрямо 2013 г. общият брой на пострадалите намалява с 14 (23.3%).

През 2014 г. най-голям е броят и дялът на малолетните и непълнолетните, пострадали от кражби на имущество – 29 лица (63.0%). Следват пострадалите от нанесени телесни повреди и от блудство – по 7 лица (15.2%), и от грабежи – 2 лица (4.3%). През изминалата година на територията на област Шумен няма убити деца.

Структура на малолетните и непълнолетните, пострадали от престъпления в област Шумен през 2008 – 2014 година

Деца, получили полицейска закрила

Основната група деца получили полицейска закрила е отново в община Шумен – 92 деца, от общо 156 подадени от десетте общини. С най-малко регистрирани случаи са общините Никола Козлево (1), Нови пазар (2) и Върбица (3).

Община	Шумен	Венец	Велики Преслав	Върбица	Каолиново	Каспичан	Никола Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино	Общо:
Деца, получили полицейска закрила, 2010 г.	19	0	2	0	0	2	0	1	0	1	25
Деца, получили полицейска закрила, 2011 г.	22	3	4	0	4	0	1	0	0	0	34
Деца, получили полицейска закрила, 2012 г.	27	4	2	0	0	3	0	1	1	13	51
Деца, получили полицейска закрила, 2013 г.	14	1	2	1	1	3	0	0	1	1	24
Деца, получили полицейска закрила, 2014 г.	6	0	3	2	0	0	0	0	4	1	16
Деца, получили полицейска закрила - до 30 юни 2015 г.	4	0	0	0	0	2	0	0	0	0	6
Общо:	92	8	13	3	5	10	1	2	6	16	156

Деца, жертва на насилие

По данни на ОД на МВР – Шумен, основната група деца, жертва на насилие са в община Шумен, където са регистрирани 35 деца за периода 2010-2015 година, от общо 78 деца, регистрирани в областта. За сравнение, най-малко са регистрираните деца, жертви на насилие в общините Върбица (1) и Смядово (1).

Община:	Шумен	Венец	В. Преслав	Върбица	Каолиново	Каспичан	Н. Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино	Общо:
Деца, жертва на насилие, 2010 г.	6	0	1	0	1	2	0	1	1	0	12
Деца, жертва на насилие, 2011 г.	12	2	1	0	0	1	0	1	0	3	20
Деца, жертва на насилие, 2012 г.	12	1	3	0	1	2	0	3	0	1	23
Деца, жертва на насилие, 2013 г.	3	0	1	1	0	0	1	1	0	0	7
Деца, жертва на насилие, 2014 г.	1	1	3	0	1	1	2	1	0	0	10
Деца, жертва на насилие, до 30 юни 2015	1	0	3	0	1	0	0	1	0	0	6
Общо:	35	4	12	1	4	6	3	8	1	4	78

На база сравнителния анализ на регистрирания брой на деца, жертва на насилие се констатира тенденция за трайно намаление на броя на случаите през периода 2013-2015г.

Като причини за това могат да се посочат целенасочените дейности на неправителствените и правителствените организации, работещи в посока превенция на насилието и подкрепа на децата и техните родители, жертви на насилие – КСУДС Шумен, ръководен от ИСДП София и ЦОП Нови Пазар, ръководен от Сдружение” С-О-С жени и деца преживели насилие” Нови Пазар.

Не на последно място като причини за намаляване броя на случаите на насилие над деца, могат да се посочат междуинституционално сътрудничество, единдействието и сътрудничеството на органите по закрила, работещи по разработения със Закона за закрила на детето – Координационен механизъм за взаимодействие и осигуряване на ефективна система за превенция и контрол по спазване правата на децата.

Въпреки увеличеното разкриване и съобщаване на случаи, остава проблем изваждането на светло на домашното насилие и преодоляването на мълчанието. За жертвите на насилие остава необходимо осигуряването на сигурност, терапия за преодоляване на травмите, обществена и социална подкрепа.

Деца с противообществени прояви

Децата с противообществени прояви и поведенчески проблеми биха могли да се изведат като отделна целева група. Поведенческите проблеми: агресия, използване на алкохол и упойващи вещества, кражби, побой.

Брой деца, извършили противообществени прояви и престъпления за периода 2010-2015 г.:

Община	Шумен	Венец	В. Преслав	Върбица	Каолиново	Каспичан	Н. Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино
1. Общ брой деца, извършили противообщ. прояви и престъпления, към 31.12.2010	125	4	20	6	11	17	6	13	8	4
2. Деца, извършили противообщ. прояви	116	14	20	5	10	29	11	28	4	2

и престъпления, през 2011 г.										
3. Деца, извършили противообщ. прояви и престъпления, през 2012 г.	77	3	13	3	5	19	4	29	8	7
4. Деца, извършили противообщ. прояви и престъпления, през 2013 г.	83	2	18	7	9	7	10	27	11	5
5. Деца, извършили противообщ. прояви и престъпления, през 2014 г.	50	1	6	12	3	10	5	16	5	4
6. Деца, извършили противообщ. прояви и престъпления, през 2015 г. – до 30.06.2015	18	0	12	1	3	11	7	21	2	2

По данни на ОД на МВР – Шумен, през периода 2010-2015 г., на територията на област Шумен са регистрирани общо 1115 престъпления, извършени от малолетни и непълнолетни. Като извършителите за периода са 898 малолетни и непълнолетни лица.

По-характерните престъпленията, извършени от малолетни и непълнолетни, за които са регистрирани ЗМ се разпределят по видове, както следва:

- Умишлено убийство - 1бр.
- Кражби (общо) - 468 бр., от които 233 взломни,
- Противозаконно отнемане на МПС – 25 бр.
- Грабежи – 33 бр.
- Изнасилвания – 1 бр.
- Телесни повреди – 14 бр.
- Унищожаване и повреждане на имущество – 53 бр.
- Документни престъпления чл.308-319 от НК- 39 бр.
- Палежи -11 бр.

Противообществените прояви, извършени от малолетни и непълнолетни за периода 2010-2015 г. са общо 420 бр.

Факторите, водещи до различни противообществени прояви са високата безработица и ниските доходи на населението, приятелското обкръжение на подрастващите и занижения родителски контрол.

Идентифицираните нужди за превенция на поведенческите проблеми при децата са:

- Осигуряване на подкрепа от родителите и намаляване на агресията в семейната среда;
- Ангажиране на свободното време на децата;
- Осигуряване на подкрепата на психолог при нужда.

ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА С УВРЕЖДЕНИЯ

По данни на общинските администрации и петте териториални Дирекция”Социално подпомагане”, лицата с увреждания на територията на област Шумен са 12 330 лица, като по общини разпределението им е както следва:

- Община Шумен – 6014 лица;
- Община Нови Пазар – 1383 лица;
- Община Велики Преслав – 1168 лица;
- Община Венец – 640 лица;
- Община Смядово – 627 лица;
- Община Каспичан- 544 лица;
- Община Каолиново – 538 лица;

- Община Върбица – 532 лица;
- Община Хитрино – 531 лица;
- Община Никола Козлево – 353 лица.

От сравнителния анализ на общия брой лица с увреждания на територията на областта – 12 330 лица и общия капацитет от 241 места и местоположението на действащите към момента социални услуги в общността (функциониращи най-вече в областния център или в общинските такива):

- 1) Услуги в общността от резидентен тип за лица с увреждания :
 - ЦНСТВХУИ с.Веселиново общ.Смядово – 15 места, с чакащи за настаняване – 2 лица;
 - ЗЖВХПР 1 и 2 в гр.Смядово,с общ капацитет – 16 места, с чакащи за настаняване – 9 лица;
 - ЗЖВХПР с.Царев брод общ.Шумен – 8 места, с чакащи за настаняване – 4 лица;
- 2) Дневни и почасови социални услуги в общността за лица с увреждания-
 - ДЦВХУ „Слънчев лъч”гр.Шумен – 12 места, обслужвани 12 лица, със 7 чакащи;
 - ДЦВХУ с.Кюлевча общ.Каспичан – 30 места, обслужвани 47 лица, със 13 чакащи;
 - ДЦВХУ гр.Смядово- 20 места, обслужвани 18 лица, няма чакащи.
- 3) Почасови социални услуги в общността за лица с увреждания;
 - ЦСРИВХУ гр.Шумен – 30 места, обслужвани 41 лица, няма чакащи;
 - ЦСРИДВХУ гр.Шумен – 25 места, обслужвани 34 лица, няма чакащи;
 - ЦСРИ за лица с нарушено зрение гр.Шумен – 25 места, обслужвани 37 лица, няма чакащи;
 - ЦСРИДВХУ гр.Каспичан – 30 места, обслужвани 43 лица, с 14 чакащи;
 - ЦСРИДВХУ гр.Велики Преслав – 10 места, обслужвани 15 лица, няма чакащи;
 - ЦСРИДВХУ гр.Смядово – 20 места, обслужвани 42 лица, няма чакащи.

Могат да се идентифицират следните проблеми на хората с увреждания:

- Огромен недостиг на социални и здравни услуги, социална и медицинска рехабилитация за възрастни хора с увреждания;
- Липса на транспорт от селата към общинския център, където се изпълнява услугата и съответно ограничен достъп на живеещите в селата;
- Липса на клинични пътеки за голяма част от заболяванията;
- Изолация от пазара на труда на хората с увреждания в трудоспособна възраст;
- Ниски доходи на лицата и семействата;
- Социална изолация в общността;
- Липса и/или недостиг на капацитета на предоставяните социални услуги, резидентна или дневна/почасова грижа;
- Липса и/или недостатъчна подкрепа за семейството с един или повече лица с увреждания;
- Недостъпна архитектурна среда.

Основните идентифицирани нужди са:

- Предоставяне на услуги за възстановяване и рехабилитация;
- Изграждане на умения за независим живот;
- Обучения за придобиване на професионални умения, квалификация и преквалификация, с цел активно включване на пазара на труда;
- Осигуряване необходимата подкрепа за лицето и семейството;
- Достъпна архитектурна среда;
- Подкрепа за социално включване на лицата с увреждания в общността.

ЛИЦА И СЕМЕЙСТВА В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ

Лица с увреждания, настанени в институции

Специализираните институции за хора с увреждания са разделени според вида на проблема. В зависимост от възрастовия състав на хората, които са настанени, домовете функционират често като домове за стари хора, затова и клиентите не правят разлика между институциите.

На територията на област Шумен има две специализирани институции за възрастни хора с увреждания: Дом за възрастни хора с психични разстройства с. Черни връх, общ. Смядово, в който са настанени 90 жени и Дом за възрастни хора с умствена изостаналост с. Лозево, общ. Шумен, в който са настанени 90 мъже.

За настаняване в двете институции, се поддържа база данни на чакащите за прием, като по първо желание те са съответно 109 жени и 12 мъже. По информация на Д"СП" по местоположение на институциите, от чакащите за настаняване, само 10 жени с психични разстройства и 2 мъже с умствена изостаналост са жители на населени места от област Шумен, а именно:

- 6 жени и 2 мъже от общ. Шумен;
- 2 жени от общ.В.Преслав;
- 1 жена от общ. Каолиново;
- 1 жена от общ.Венец.

За всички хора, настанени в специализирани институции е характерна потребността да живеят в близка до домашната среда, да получават адекватни на състоянието си грижи и да поддържат взаимоотношения с близките си, която определя визията за развитие на алтернативните социални услуги в общността за лицата с увреждания, заложена в Националната стратегия за дългосрочна грижа, в бъдещите 20 години.

Стари хора, настанени в специализирани институции

На територията на област Шумен действат две институции за стари хора – Дом за стари хора в гр. Шумен с капаците от 110 места и Дом за стари хора в гр. Нови пазар с капацитет от 65 места.

За настаняване в двете институции, се поддържа база данни на чакащите за прием, като по първо желание те са съответно за ДСХ Шумен - 2 жени и ДСХ Нови Пазар – 45 души, 39 жени и 6 мъже.

По информация на Д"СП" по местоположение на институциите, от чакащите за настаняване стари хора , 34 жени и 3 мъже са жители на населени места от област Шумен, а именно:

- 24 жени и 2 мъже от общ. Шумен
- 1 жена от общ. В.Преслав
- 2 жени от общ. Смядово
- 4 жени от общ. Нови Пазар
- 1 жена от общ.Хитрино
- 1 жена от общ. Никола Козлево
- 1 жена и 1 мъж от общ. Каспичан.

Основните идентифицирани потребности на старите хора, настанени в домове са: нужда от грижа, особено за лежащите, предоставяне на грижа, достъп до медицинско обслужване, осигуряване на възможности за общуване и запълване на свободното време

според индивидуалните интереси на клиентите, които определят визията за развитие на алтернативните социални услуги в общността за старите хора, заложена в Националната стратегия за дългосрочна грижа, в бъдещите 20 години.

Пенсионери

Община:	Шумен	Венец	В. Преслав	Върбница	Каолин	Каспичан	Н. Козлево	Нови пазар	Смядово	Хитрино	Общо:
Пенсионери (общо)	27746	2247	4146	2386	3157	2282	1472	5191	2186	2532	53 345
Пенсионери с пенсии за стаж и възраст	21197	1285	3006	1410	2000	1607	883	3733	1465	1749	38 335
Пенсионери с пенсии за инвалидност	5860	866	1036	825	1004	603	517	1310	588	690	13 299
Пенсионери с пенсии за инвалидност, ненавършили пенсионна възраст	3556	417	600	389	520	384	280	856	310	325	7 637
Пенсионери със социални пенсии	649	86	100	138	147	67	63	123	128	93	1 594

По данни на ТП на НОИ - Шумен, към 31.12.2014 г., на територията на област Шумен живеят 53 345 пенсионери. 13 299 от тях са хора с пенсии за инвалидност, а 1 594 са пенсионери със социални пенсии. Най-многобройни са пенсионерите, получаващи пенсии за стаж и възраст – 38 335.

Имайки предвид възрастовата структура на населението в област Шумен, това е рисковата група и могат да бъдат изведени някои проблеми:

- Липса на транспорт от селата към общинския център, където се изпълнява повечето услуги и съответно ограничен достъп на живеещите в селата;
- Липса или недостатъчен капацитет на предоставяне на дневна/почасова грижа;
- Недостиг на здравни услуги – рехабилитация;
- Изолация от пазара на труда и необходимост от обучения за активно включване на пазара на труда;
- Подкрепа в общността за подобряване на контактите и общуването;
- Липса или недостатъчен капацитет на звената предоставящи подкрепа за лицата и семейството;

• Липса на клинични пътеки за голяма част от заболяванията.

Основни потребности на старите хора са:

- Подкрепа за ежедневните грижи в дома - помощ при самообслужване, поддържане на хигиена, пазаруване, придружаване;
- Осигурен достъп до аптеки и помощ при закупуване на лекарства;
- Достъп до медицинска помощ и здравни услуги;
- Осигуряване на социални контакти и психо-социална подкрепа;

- Компенсиране на изолираността от достъп до социални и здравни услуги в малките населени места в селските райони.

Безработни лица

От данните на Дирекциите "Бюро по труда" става ясно, че се очертават 8 основни групи от безработни лица с по-ниска конкурентно способност на пазара на труда, в които се включват:

- безработни без или с по-ниско от основно образование, в т.ч. и младежи;
- безработни младежи с трайно намалена работоспособност;
- безработни младежи от социални заведения, завършили образованието си;
- продължително безработни лица;
- безработни лица с трайно намалена работоспособност;
- безработни лица – самотни родители /осиновители/ и/или майки /осиновителки/ с деца до 3- годишна възраст;
- безработни лица, изтърпели наказание "лишаване от свобода";
- безработни над 55-годишна възраст.

Етнически общности в неравностойно положение

В настоящата група са включени хора, живеещи в обособените ромски общности в област Шумен. В ромските квартали са налице различни фактори подкрепящи бедността – ранно отпадане от училище, ниско образование и квалификация на голяма част от жителите, трайна безработица и липса на трудови навици за част от тях, ограничени възможности за заетост, лоши битови условия, липса на достъп до здравни, социални, образователни услуги. Допълнителен фактор, затрудняващ развитието на общността е самото гето. Обособените ромски квартали са районите с най-голям относителен дял на непълнолетни майки, деца, настанени в институции, деца, в риск от отпадане от училище. Акумулирането на икономически, образователни и етнокултурни рискови фактори оказва най-силно влияние, когато семейството живее в рамките на собствената компактна малцинствена група.

Тази група попадат семейства в неравностойно положение, чиито децата рискуват да повторят модела на социална изолация на своите родители. За да се разбие затворения цикъл, е необходима комплексна интервенция насочена срещу бедността, която да подпомогне семействата да осигурят шансове за социално включване и развитие на своите деца:

- Наваксване на липсата на професионална квалификация и образование
Допълнителна професионална квалификация и образование за младежите, отпаднали от училище или с основно и по-ниско образование;
- Подкрепа на родителя в случаите на трайна безработица чрез допълнителна професионална квалификация и включване в програми за заетост, при липса на други възможности за заетост;
- Изграждане на родителски капацитет и увереност;
- Включване на децата от ранна възраст в детска градина с цел социализация и овладяване на български език;
- Мотивация на детето и семейството за включване и задържане в образователната система;
- Осигуряване на достъп до качествено образование за децата и конкурентноспособният на пазара на труда;
- Директна работа в общността за подкрепа на семействата в неравностойно положение и за подпомагане на родителите и семейството при реинтеграция на децата, настанени в институции, както и превенция на изоставянето;

- Изграждане на механизъм на междусекторно партньорство между институциите за използване на техните ресурси в подкрепа на семействата при преодоляване на бедността и социалната изолация.

4. ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ В ОБЛАСТ ШУМЕН

За периода 2011-2016 г., Стратегията за развитие на социалните услуги в област Шумен постави четири стратегически цели:

Стратегическа цел 1: Превенция на социалното изключване

Стратегическа цел 2: Деинституционализация и предлагане на алтернативни социални услуги

Стратегическа цел 3: Развитие на капацитета за управление и предоставяне на качествени и ефективни социални услуги.

Стратегическа цел 4: Развитие на междусекторно сътрудничество и междуобщински партньорства при планирането и предоставянето на социални услуги.

Чрез изпълнението на стратегическите цели се очакваше да се постигне подобряване на живота на уязвимите групи в област Шумен, чрез значителна промяна в обема, вида и качеството на предлаганите социални услуги:

- Увеличаване на дела на услугите в общността и намаляване на услугите от институционален тип – съотношение 10:1 в полза на услугите в общността;
- Увеличаване на дела на децата, отглеждани в семейна и алтернативна семейна грижа с достигане на съотношение 5:1 дял на деца в институции;
- Закрити /трансформирани всички специализирани институции (5 СИ) за деца в област Шумен;
- Подобряване качеството на грижите и трансформиране на всички специализирани институции за възрастни хора с увреждания и стари хора.

На база на сравнителния анализ на действащите към 2011 г. и на планираните и разкритите социални услуги, мерки и дейности по Стратегията на област Шумен към настоящия момент на 2015 г. могат да се направят следните заключения:

Резултати и постижения, отчетени чрез качествени индикатори:

- Стратегическите цели, поставени в Стратегията за развитие на социалните услуги (2011- 2015г.) на областно ниво са изпълнени на различно ниво и степен, в съответствие с националните приоритети и европейските ценности;
- Подобен и улеснен е достъпа до социални услуги на съществена част от нуждаещите се хора, с приоритет децата в риск, бременните жени, неосигурените майки, младите родители и техните семейства/ домакинства;
- Увеличен е обхвата на малобройни и отдалечени рискови групи чрез развитие на мобилни услуги в цялата област Шумен;
- Увеличен е на спектъра на предлаганите социални услуги в общността, със съществено намаляване на дела на институционалната грижа, с приоритет децата с или без увреждания.

Резултати и постижения, отчетени чрез количествени индикатори

- Променено е съотношение между институционален тип услуги и алтернативни услуги 10:1 в полза на услугите в общността;
- Постигнато е съотношение 5:1 между ползвателите на услуги за деца в алтернативна семейна грижа – към деца в резидентна грижа;
- Закрита е 1 и са трансформирани 4 специализирани институции за деца в областта;
- Предотвратена е институционализацията на 100% от децата в риск от изоставяне към края на плановия период;
- Осигурена е подкрепата на минимум 30% от уязвимите семейства и деца от консултативни социални услуги в ЦОП, СКЦ и ЦДМЗ в област Шумен;

- Обхванати са 50% от уязвимите семейства с деца с увреждания от областта в Програма за ранно детско развитие;
 - Над 50% от децата в предучилищна възраст са обхванати в детски градини с предучилищна подготовка;
 - Подобрена е грижата за 695 деца, от които 494 настанени в алтернативни форми на семейна грижа: в разширеното семейство, в доброволна и професионална приемна грижа и 201 осиновени;
 - Създаден е капацитет за обхващане на 25 % от децата с увреждания в различни форми на заместваща дневна грижа;
 - Постигнато е намаление със 75% на децата в риск от отпадане от училище;
 - Постигнато е извеждане на 85 % от децата от специализирани институции в семейна среда чрез реинтеграция в биологичното или разширено семейство или настаняване в алтернативна семейна грижа;
 - Постигнато е намаление с 85% на децата от област Шумен, отглеждани в специализирани институции;
 - Подобрена е грижата за 145 деца, настанени в резидентни социални услуги в среда, близка до семейната;
 - Подпомогната е социалната интеграция на 28 деца и младежи, напускащи специализирани институции за деца, настанени в резидентни социални услуги в среда близка до семейната – Наблюдавани жилища;
 - Повишена е информираността/чувствителността на обществеността в област Шумен към проблемите на децата и лицата, настанени в специализирани институции;
 - Подобрени са условията за самостоятелен живот в домашна среда на 2074 стари хора и хора с увреждания – потребители на услугите: домашен социален патронаж, обществена трапезария, домашен помощник, социален и личен асистент;
 - Предотвратена е институционализация на 100 деца и лица с увреждания чрез развитие на социалните услуги в общността – три нови ЦСРИ;
 - Предотвратена е институционализацията на 15 лица с увреждания чрез развитие на резидентни услуги от семеен тип в общността – ЦНСТВХУИ;
 - Предотвратена е преждевременната институционализация на най-малко 20 самотно живеещи стари хора чрез развитите услуги в домашна среда – дневен център за стари хора;
 - Подпомогнато е социалното включване на 9683 стари хора и хора с увреждания в услуги в общността, чрез дейността на клубове на пенсионера, на инвалида (в т.ч. на слепите и на глухите) и военноинвалида;
 - Подобрено е качеството на грижа за 355 стари хора и възрастни с увреждания, настанени в преустроени и ремонтирани домове.
 - Развит е капацитетът за управление и предоставяне на качествени и ефективни социални услуги на областно ниво, чрез обучения по проект "Развитие на системата за планиране и предоставяне на социални услуги на регионално равнище" на АСП.
- Общ брой обучени лица: 88, от целевите групи: Областни звена по мониторинг и оценка (ЗМО); специалисти от институции и НПО; служители на общинските администрации; служители на АСП – РД"СП", Д"СП"; инспектори от Инспектората към изпълнителния директор на АСП; психолози, социални работници и медицински специалисти от държавни институции; доставчици на СУ; НПО; МКБППНМ; МБАЛ Шумен и ОД"МВР" Шумен.
- Проектна дейност 5 – „Обучение на обучители за управление и предоставяне на социални услуги и супервизия.” – 2 бр.;
 - Проектна дейност 6 - „Обучение на представители на целевите групи за мониторинг и оценка на изпълнението на политики и стратегии за развитие на социалните услуги, както и

за контрол на качеството на предоставянето на социални услуги и за оценка на риска и осъществяване на супервизия и кризисни интервенции „ – 24 бр.;

- Проектна дейност 8 - „Обучение на служители на общинските администрации за управление, контрол на качеството и възлагане на управлението на социалните услуги „ – 20 бр.;

- Проектна дейност 9 – „Обучение на регистрирани доставчици на социални услуги за тяхното управление и качествено предоставяне на услугите“ – 42 бр.

- Подготвен е старта на процеса по закриване (трансформиране) преструктуриране на 4-те специализирани институции за възрастни хора с увреждания и стари хора, с изготвянето на Оценка на всяка от СИ, за включването им в трите нива на интервенция, според Плана за действие на Националната стратегия за дългосрочна грижа.

- Поставено е началото на междусекторното сътрудничество и междуобщинското партньорство при планирането и предоставянето на социални услуги, най –вече в дейността на НПО: Сдружение „ИСДП” гр. София, управляващ Комплекс за социални услуги за деца и семейства (КСУДС) гр. Шумен, Сдружение „Асоциация ЕС-О-ЕС жени и деца преживели насилие” гр. Нови Пазар ръководещ Център за обществена подкрепа (ЦОП) гр. Нови пазар, УНИЦЕФ България, финансиращ Социално- консултативни центрове (СКЦ) Шумен, Нови Пазар и Велики Преслав, с филиали съответно в с. Венец, гр. Каолиново и в гр. Върбица и Център за майчино и детско здраве (ЦМДЗ) Шумен.

Реализираните цели и постигнатите качествени и количествени резултати, могат да се представят в:

МОМЕНТНА СНИМКА НА НАЛИЧНИ И ПЛАНИРАНИ УСЛУГИ В ОБЛАСТ ШУМЕН (КЪМ МАЙ-ЮНИ 2015)

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
Община Шумен								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични към 2010	ЦОП, ЦРДУ	ДЦДУ “Слънчев лъч”	ЗМБ	Център “Спешен прием” към ЦОП	ОЦПГ – ИСДП	ДДУИ, ДДЛР Г ДМСГ Д	ЦНСТД МБУ 1	Медиатори – 2 бр.
Нови – от 2011	ЦСРИ за деца в риск	ДЦДУСГ “Калинка”		Семейно консултативен център, ЦМДЗ	Община Шумен по Проект “Семейство за всяко дете”		КЦ, ЦНСТД МБУ 2	ЦНСТДМУ – 2 бр.; ЦНСТДМБУ – 1 бр.; Медиатор – 1 бр.
Изграждат се		ДЦДУ (Уницеф)		Общностен център за деца и семейства				
Чакащи								
Закрити, трансформирани								

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
Планирани, но неосъществени								
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010	ЦСРИХ ФУ, ЦСРИЛЗ У, ЦСРИ	ДЦВХУ “Слънчев лъч”				Дом за възрастни хора с умствена изостаналост	НЖ 1 и 2, ЗЖХПР	Обществена трапезария; Личен асистент, Социален асистент, Домашен помощник
Нови – от 2011								
Изграждат се		ДЦВХУ, с. Друмево						
Чакащи		ДЦВХУС Г, с. В. Друмев						
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени		ДЦВХУ, гр. Шумен (КЕЧ)					ЦВН, ЦНСТВ ХУ, гр. Шумен	
1.3. Стари хора								
Налични до 2010						Дом за стари хора		Домашен социален патронаж
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени			ДЦСХ, - с. Панайот Волов					
Община Венец								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични към 2010								
Нови – от 2011				Филиал на Семейно-				

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
				консултативен център – гр.Шумен /разкрит юли 2015 г./				
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени	Център за обществена подкрепа							
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010								
Нови – от 2011			Услугата „Личен асистент”					
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.3. Стари хора								
Налични до 2010								
Нови – от 2011			Услугата „Личен асистент”					
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени	Център за настаняване от семеен							

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
	тип							
Община Велики Преслав								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични към 2010						ДДЛР Г	ЦНСТ	
Нови – от 2011				Семейно-консултативен център				
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010								
Нови – от 2011	ЦСРИ						НЖ	
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени	ЦОП							
1.3. Стари хора								
Налични до 2010								Домашен социален патронаж
Нови – от 2011								Личен асистент Домашен помощник
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени							ЦНСТ за стари хора	

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
ени								
Община Върбица								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични към 2010								
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010								
Нови – от 2011			Услугата „Личен асистент”					
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.3. Стари хора								
Налични до 2010								
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
Община Каолиново								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
Налични към 2010								Личен асистент Домашен помощник
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени	Център за работа с деца на улицата(заложено е в Общинския план за 2016 г.)							
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010								
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.3. Стари хора								
Налични до 2010								
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
Община Каспичан								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични						ДДЛР		

Приложение № 1

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
към 2010						Г „Слънце” – 1		
Нови – от 2011							ЦНСТД МБУ - 1	Здравен медиатор - 1
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани						ДДЛР Г -1		
Планирани, но неосъществени							ЦНСТД МБУ -2; Кризисен център – 1 бр.	
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010		ДЦВХУ -1						ДСП - 1
Нови – от 2011	ЦСРИ - 1		Обществена трапезария – 1 бр.					„Личен асистент”, „Социален асистент”, „Домашен помощник”
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени							ЦНСТ за възрастни хора с увреждания – 1; ДЦВХУ – увеличаване капацитета от 30 на 40 места	
1.3. Стари хора								
Налични до 2010								ДСП -1
Нови – от 2011								„Личен асистент”,

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
								„Социален асистент“, „Домашен помощник“ - 3
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени							ЦНСТ за стари хора - 1	
Община Никола Козлево								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични към 2010								
Нови – от 2011								Личен асистент
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010								
Нови – от 2011								Личен асистент
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.3. Стари хора								
Налични до 2010								
Нови – от								

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени	ЦСРИ							
Община Нови пазар								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични към 2010	ЦОП							
Нови – от 2011	ДЦДУ			СКЦ	„Приемиме” - проект		ЦНСТД МСУ №1 ЦНСТД МСУ №2 ЦНСТД МБУ	1 медиатор
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени		ЦРДУ						
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010								ДСП, обществена трапезария, ЛА, ДП, СА
Нови – от 2011								ДСП, обществена трапезария
Изграждат се								Проект по ОПРЧР „Независим живот в община Нови пазар” – ЛА, ДП
Чакащи	ЦСРИ	ДЦВХУ						
Закрити,								

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.3. Стари хора								
Налични до 2010						ДСХ		
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени			ЦВН				ЦНСТС Х – 2 бр., ЦНСТВ УИ, ЦНСТВ ПРД	
Община Смядово								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични към 2010								1 –личен асистент
Нови – от 2011								1.личен асистент
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010	ЦСРИ	ДЦХУ				1 ДВХП Р		ДСП, общ.трапезария-2; ЛА,ДП,СА
Нови – от 2011							1ЦНСТ с.Веселиново	общ.трапезария-2; ЛА,ДП,СА
Изграждат се								

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
Чакащи	ЦСРИ						2 +2 ЗЖ	ДСП
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.3. Стари хора								
Налични до 2010		ДЦСХ ДЦВХУ						ДСП, общ.трапезария-2; ЛА,ДП,СА
Нови – от 2011								общ.трапезария-2; ЛА,ДП,СА
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени							ЦНСТ /стари хора/	ДП
Община Хитрино								
1.1. Деца и семейства в риск, включително деца с увреждания								
Налични към 2010								
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.2. Пълнолетни лица – лица с увреждания, хора със зависимости, жертви на насилие, трафик, уязвими общности и групи								
Налични до 2010								
Нови – от 2011			Услугата „Личен асистент”					
Изграждат се								

Типове услуги Целеви групи	Социални услуги в общността (посочени в ППЗСП)			Други социални и смесени услуги за превенция и подкрепа (извън ППЗСП)	Приемна грижа (доставчик приемни семейства)	Резидентни услуги		Общински услуги/ дейности
	Центрове, почасов и услуги	Дневни центрове	Други услуги			Специализирани институции	Други резидентни услуги	
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								
1.3. Стари хора								
Налични до 2010								
Нови – от 2011								
Изграждат се								
Чакащи								
Закрити, трансформирани								
Планирани, но неосъществени								

ИЗВОДИ:

- Процеса на деинституционализация е напреднал до степен, в която над ¾ от децата настанени в специализирани институции са изведени в различни форми на грижа в семейна среда: реинтеграция в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини, приемна грижа, осиновяване, настаняване в Центрове от семеен тип, Наблюдавани жилища и др.
- С развитие на консултативните и подкрепящите дейности в ЦОП, КСУДС, Звено „Майка и бебе” и разкриване на иновативни социални услуги СКЦ и ЦМДЗ на територията на област Шумен, превенцията на изоставянето на деца, подпомагане достъпа на семействата и децата до услуги и права; промоция на здраве, превенция и профилактика на болестите; здравно-неосигурени бременни и бъдещи родители; подготовка за родителство и подкрепа за добро родителство са довели до затваряне входа на специализираните институции за деца и предоставянето на грижа на децата в риск в семейна среда.
- Персоналът в социалните услуги от резидентен тип за деца е обучен, но има нужда и от подкрепа – методическа подкрепа и супервизия за подобряване на грижата за настанените деца, във връзка с усвояване на умения и подготовката на децата за водене на самостоятелен начин на живот.
- В област Шумен се развиват и утвърждават иновативни услуги за развитие и подкрепа на родителските умения; услугите за социална интеграция и реинтеграция, подпомагане достъпа на семействата и децата до услуги и права; промоция на здраве, превенция и профилактика на болестите; здравно-неосигурени бременни и бъдещи родители; подготовка за родителство и подкрепа за добро родителство.

- Налице е добре развита мрежа от приемна грижа, като област Шумен е първа в страната по брой приемни семейства.
- В достатъчна степен се използват ресурсите за отглеждане на деца в разширеното семейство и настаняване в приемни семейства, с приоритет грижите за новородени и деца до 3 годишна възраст.
- Специализираните институции за възрастни хора с увреждания и стари хора покриват желаещите и нуждаещите от постоянна грижа хора от областта.
- Методическата помощ за персонала от специализираните институции за възрастни и стари хора е ограничена до писмени указания от оторизираните структури.
- Домовете за възрастни хора с увреждания и стари хора не предлагат разнообразни услуги, които да стимулират тяхното активно включване на клиентите в организация на ежедневието и поддържане на контакти в общността.
- Социалните услуги в общността и за деца и за възрастни, са съсредоточени преди всичко в областния град и в по-големите общински центрове.
- Приоритетно са развити социалните услуги за деца с увреждания, като услугите за други рискови групи деца (напр. деца с психични проблеми) и възрастни и стари хора не са развити в достатъчна степен.
- Капацитетът на институциите за възрастни лица в област Шумен не дава възможност за индивидуализиране на грижата и създава рискове за влошаване на състоянието на настанените лица.
- Процесът на реформиране в институциите за възрастни и стари хора е започнал, като тенденцията е да се преодолее зависимостта на настанените лица от чуждата помощ, с цел придобиване на социални умения за по-успешно си функциониране в институцията и в общността.
- Екипите в институциите се стремят да подкрепят правата на лично пространство и участие на настанените в дейностите по тяхното ежедневие. Подобренията на сградния фонд и условията на живот на настанените възрастни хора в институциите са съществени, със сериозни инвестиции от бюджета на заведенията и работа по проекти.
- Съществуващите социални услуги в общността за възрастни хора с увреждания и стари хора са крайно недостатъчни като брой, вид и капацитет, не покриват потребностите на нуждаещите се и като организация на работа не създават големи възможности за мобилна работа и обслужване на клиентите в домашни условия.
- Услугата „Домашен социален патронаж“ и „Домашен помощник“ са най-достъпната и традиционна услуга в област Шумен. Нейната мобилност я прави още по-популярна и предпочитана. Домашния социален патронаж в повечето общини приоритетно осигурява храна, а социалните услуги са свързани с поддържане на личната хигиена и хигиената на жилищните помещения, обитавани от ползвателя; съдействие за снабдяване с необходимите технически помощни средства при ползватели с увреждане.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

ОСНОВНИ ИЗВОДИ ОТ СИТУАЦИОННИЯ АНАЛИЗ И ОЦЕНКАТА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ

Вследствие на демографския срив, характерен за цялата страна, намалява броят на населението в трудоспособна възраст общо (мъже и жени). Застаряващо и намаляващо е населението в селата, което води към обезлюдяване на някои от селските райони в областта. Възрастовата структура на населението на областта придобива регресивен характер. Отчитайки различните фактори – външни и вътрешни, които влияят на социалните и демографските процеси, се очертават устойчиви негативни тенденции в социоекономическото развитие на област Шумен:

- Намаляване на населението в икономически активна възраст.
- Неблагоприятни тенденции във възрастовата и образователна структура на работната сила.
- Голям брой регистрирани безработни без специалност и ниско образование.
- Висок процент на безработицата, особено в селата, при което се наблюдава нарастване на рисковата група на безработните младежи; нарастване групата на безработните над 50 години; циклична безработица – висок процент на регистрираните безработни за втори и трети път; прогресивно увеличение и висок процент на продължително безработните.
- Към тенденцията намаление на раждаемостта се прибавят нови тенденции на структурни промени – ранна раждаемост, абсолютно и относително увеличаване на децата от проблемни семейства, които се оказват в условия на потенциален риск още при раждането си.
- Висок дял на хората с увреждания, както и на самотно живеещите стари хора, пръснати в многобройните селца и махали в областта.

ОБЩИ ИЗВОДИ ЗА НАЛИЧНИТЕ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

- Предлагащите алтернативни социални услуги на територията на областта все още не покриват достатъчна степен реалните потребности и не обхващат всички рискови групи.
- Новоразкритите и развиващите се социални услуги в общността са приоритетно насочени към широк кръг от рискови групи – в по-голяма степен: децата със или без увреждания напускащи институции, неосигурени бременни жени, млади родители, родители с нисък родителски капацитет, семейства в риск от изоставяне на дете, и в недостатъчна степен: възрастните хора с увреждания и старите хора, което показва, че развитието им е в резултат на предварително планиране.
- Все още не е преодолян недостигът от квалифициран персонал в системата на социалните услуги най-вече в малките населени места и общини, като все още не е разработена система от мерки за мотивация, стимулиране и професионално развитие на кадрите.
- „Социално договаряне“ (т.е. възлагането на социални услуги) все още е предизвикателство. Независимо от възможностите в нормативната уредба, единици от общините в област Шумен са провели конкурси за предоставяне на социални услуги в партньорство с НПО. Все още съществува неравнопоставеност между общината, и доставчиците по отношение на достъпа до финансирането на проектите. Като възложител и доставчик на социалните услуги, общините по принцип имат достъп до публичните средства,

а достъпът на НПО изцяло зависи от волята на кмета. Поради тази причина подкрепата между участниците остава частична и непълноценна.

- През последните 5 години непрекъснато се увеличава броя на предоставяните социални услуги в общността, за сметка на намаляване броя на специализираните институции най-вече за деца, но предоставянето на услуги за възрастни хора с увреждания и стари хора все още не е разгърнато в достатъчна степен.

Общи изводи за услугите за деца

- Съществува и се развива гарантиран набор от услуги по превенция, които да оказват подкрепа на родители и деца, които да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата, като училище за родители, училищна подкрепа, информиране на децата за техните права и отговорности, услуги за свободното време на деца.

- Наборът от услуги за превенция на попадането в рискови групи на деца се развива, като процесът вече се премества и към наличните рискови групи от родители в областта (млади майки с риск да изоставят децата си, бедни и самотни родители с нисък родителски капацитет; подкрепа на осиновители, родители на деца с отклоняващо се поведение).

- По отношение на рисковите групи деца, развитите социални услуги подкрепят преди всичко децата с увреждания в общинските и областния център, като все още с недостатъчна подкрепа се ползват децата с увреждания в селските райони.

- Налице е трайна промяна в тенденцията, услугите за деца и семейства, които са преживели или преживяват сериозен проблем да се предоставят в специализираните институции, които не предлагат организация на живот, близка до семейната.

- Децата изведени от институция и настанени в резидентни услуги от семеен тип, имат възможност да ползват подкрепа от центрове за социални услуги.

- Приемната грижа в областта е развита на високо ниво, като настаняването при близки и роднини и в приемни семейства се използва като основен ресурс за отглеждане на децата в семейна среда, най-вече новородените и до 3 год.възраст.

- Липсват услуги за деца и младежи с психични проблеми.

- По отношение на капацитета на социалните услуги за деца в област Шумен е налице преобладаващ брой на местата в услугите в общността, в сравнение с капацитета на социалните услуги в специализирани институции.

- Предотвратен е рискът за настаняване на деца в специализирана институция, тъй като са развити и продължават да се развиват социалните услуги в общността.

Общи изводи за услугите за възрастни хора с увреждания

- Специализираните институции в областта за възрастни хора с увреждания обслужват в голяма степен ползватели от други области.

- Големия капацитет на институциите за възрастни с увреждания в област Шумен не дава възможност за индивидуализиране на грижата и създава рискове за влошаване на състоянието на настанените лица.

- Социалните услуги в общността за възрастни, които съществуват са Дневните центрове за възрастни хора с увреждания и Центровете по социална рехабилитация и интеграция, които са крайно недостатъчни като брой и капацитет, за да посрещнат задоволяването на потребностите на нуждаещите се.

Общи изводи за услугите за стари хора

- Услугите за стари хора са развити в домове и домашен социален патронаж.

- На територията на област Шумен функционира само един Дневен център за стари хора и той не покриват нуждите на старите хора в областта.

- Персоналът на услугите за стари хора ползват в недостатъчна степен, методическа подкрепа, обучение и супервизия.
- Домашният социален патронаж е най-достъпната услуга в общността за стари хора, която в някои населени места може да бъде подобрена по отношение на разширяване на персонала и дейностите, включени в услугата.

ПРЕПОРЪКИ

Общи препоръки към Областната стратегия за развитие на социалните услуги

- Необходимо е да продължи развитието на междуинституционалното и междуобщинското партньорство с включване на всички заинтересовани страни в разработването на Областната стратегия за социалните услуги във Шумен. Специфичните характеристики на проблемите на рисковите групи – значителният брой възрастни в институциите, високият общ брой на индивидите и групите в риск, които обаче са разпръснати в малки селища на територията на областта и т.н. – изискват решения на областно ниво. Такъв тип комплексна интервенция може да бъде иницирана и осъществявана със съвместните усилия на всички заинтересовани страни. На първо място това са кметовете, Общинските съвети, доставчиците на услуги, НПО на общинско ниво, а на областно ниво – Областна администрация и местно-базираните структури на съответните министерства и държавни агенции. Обединяващата роля може да поеме Областният съвет за развитие – Шумен като ключова структура, която да приеме и валидизира Областната стратегия и план за развитие на социалните услуги чрез консултации и послания към участниците в процеса.

- Приоритетно направление в областната стратегия за социалните услуги трябва да остане развитието на консултативните и подкрепящите дейности в съществуващите социални услуги за деца и семейства и развитие на иновативните социални услуги СКЦ и ЦМДЗ на територията на област Шумен, за превенцията на изоставянето на деца, **подпомагане достъпа** на семействата и децата до услуги и права; **промоция на здраве, превенция** и профилактика на болестите; здравно-неосигурени бременни и бъдещи родители; **подготовка за родителство** и подкрепа за добро родителство.

- За идентифициране на децата, жертви на домашно насилие и за семейства с агресивно поведение на родителите е необходимо да се подобри комуникацията с детските градини, училищата и неправителствените организации. Ресурсите на образователната система и тенденцията на развитие на извънкласни дейности могат да бъдат използвани за превенция на агресивното поведение. Същевременно самите училища, особено в малките населени места, трябва да бъдат подпомогнати с допълнителна квалификация, каквато имат социалните работници, при проектирането на извънкласни занимания, насочени към превенция на агресията.

- Приоритетно направление на областната стратегия за социалните услуги трябва да стане деинституционализацията на възрастните хора с увреждания и старите хора, с развитието на максимално широк спектър от услуги за лица и семействата в риск с цел превенция на институционализирането, социалната изолация и социалното изключване на лицата с увреждания и старите хора от общността..

- Необходимо е да се развият разнообразни услуги за възрастните с увреждания и старите хора в общността, които да подпомогнат деинституционализацията и превенция на изоставянето на хора в зависимо и/или безпомощно състояние в областта.

- Приоритетна необходимост на стратегията е развитието на мерки за превенция и услуги за подкрепа на лица и семействата в риск, за да се намали рискът от трайна институционализация на големия брой възрастни и стари хора, настанени в ДВХУИ, ДВХПР

и ДСХ, поради тежко здравословно състояние, бедност, безработица, лоши битови условия на семействата.

- В Областната стратегия да се предвидят целенасочени мерки за преодоляване на липсата на персонал и/или неговата недостатъчна квалификация, без което е трудно осъществимо развитието на необходимите социални услуги в малките населени места и общини.

- Необходимо е изграждането на механизми на междусекторно партньорство между институциите за използване на техните ресурси в подкрепа на лицата с увреждания, старите хора и техните и семейства при преодоляване на бедността и социалната изолация.

- Съществуват и рискови групи, които не са анализирани в настоящия доклад - лица, които напускат места за лишаване от свобода; лица със зависимости (най-вече алкохолно зависими). Необходимо е проучване на тези групи (макар и малки), на техните проблеми и потребности с цел планиране на подходящи услуги в стратегията за социални услуги.

- Подпомагане развитието на капацитета на неправителствения сектор за участие в разработването и прилагането на местни политики, чрез подобро партньорство с местните (общински) власти в процеса на областното планиране на социални услуги, както и включване в доставянето.

- Необходимо е разнообразяване на социалните услуги и развиване на нови и гъвкави, алтернативни услуги, които да съответстват на спецификата на потребностите на рисковите групи в областта. В областта се развиват еднотипни социални услуги - защитени жилища и дневни центрове и по-малко се експериментира с други форми на социална подкрепа – като мобилна работа, подкрепа в домашни условия, жилищно настаняване с различни степени на подкрепа и др.

- Необходимо е общините да си взаимодействат на регионално ниво - например за връщане на лица от специализирани институции от други общини и региони или чрез създаване на съвместни специализирани услуги за специфични рискови групи.

6. ПРИЛОЖЕНИЯ

Използвани източници за информация:

- Информация, предоставена от Регионална дирекция за социално подпомагане - Шумен
- Информация, предоставена от Териториално статистическо бюро - Шумен;
- Информация, предоставена от Регионален инспекторат по образованието – Шумен;
- Информация, предоставена от Регионална здравна инспекция – Шумен;
- Информация, предоставена от Териториално поделение на НОИ – Шумен;
- Информация, предоставена от Областна дирекция на МВР – Шумен;
- Информация, предоставена от Териториално звено на ГД „ГРАО“ – Шумен;
- Информация, предоставена от Дирекция „Бюро по труда“ – Шумен;
- Информация, предоставена от Дирекция „Бюро по труда“ – Велики Преслав;
- Информация, предоставена от Дирекция „Бюро по труда“ – Нови пазар;
- Информация, предоставена от Дирекция „Бюро по труда“ – Каолиново;
- Информация, предоставена от община Шумен;
- Информация, предоставена от община Венец;
- Информация, предоставена от община Велики Преслав;
- Информация, предоставена от община Върбица;
- Информация, предоставена от община Каолиново;
- Информация, предоставена от община Каспичан;
- Информация, предоставена от община Никола Козлево;
- Информация, предоставена от община Нови пазар;
- Информация, предоставена от община Смядово;
- Информация, предоставена от община Хитрино;
- Информация от Областна стратегия за развитие на област Шумен за периода 2014-2020;

Използвани съкращения

АЗ	Агенция по заетостта към МТСП
АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хора с увреждания
ДАЗД	Държавната агенция за закрила на детето
ДБТ	Дирекция „Бюро по труда“
ДВХПР	Дом за възрастни хора с психични разстройства
ДВХУИ	Дом за възрастни хора с умствена изостаналост
ДДЛРГ	Дом за деца, лишени от родителски грижи
ДДУИ	Дом за деца с умствена изостаналост
ДМСГД	Дом за медико-социални грижи за деца
ДРСЗ	Дирекция “Регионална служба по заетостта”
ДП	Домашен помощник
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ДСП	Домашен социален патронаж
ДСХ	Дом за стари хора

ДЦВХУ	Дневен център за възрастни хора с увреждания
ДЦДУ-СГ	Дневен център за деца с увреждания – седмична грижа
ДЦДУ	Дневен център за деца с увреждания
ДЦСХ	Дневен център за стари хора
ЗЖ	Защитено жилище
ЗЖВХПРД	Защитено жилище за възрастни хора с психични разстройства или деменция
ЗМБ	Звено „Майка и бебе“
КЦ	Кризисен център
ЛА	Личен асистент
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
МТСП	Министерството на труда и социалната политика
НЖ	Наблюдавано жилище
НПО	Неправителствена организация
ОЗД	Отдел “Закрила на детето”
Отдел “СЗ”	Отдел “Социална закрила”
ОЦПГ	Областен център по приемна грижа
РДСП	Регионална дирекция за социално подпомагане
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РЗОК	Регионална здравноосигурителна каса
РИО на МОН	Регионален инспекторат по образование към Министерството на образованието и науката
РИОКОЗ	Районна инспекция по опазване и контрол върху общественото здраве
РПУ	Районно полицейско управление
РЦПPIOBДУСОП	Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности
СА	Социален асистент
СКЦ	Семейно – консултативен център
СУ	Социална услуга
ЦМДЗ	Център за майчино и детско здраве
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ЦНСТДМБУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания
ЦНСТДМУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦРДУ	Център за работа с деца на улицата
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция